

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
Izglītības zinātņu un psiholoģijas fakultāte
Pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programma
“Pirmskolas skolotājs”

LORETA SOKOLOVSKA

5-6 gadus vecu bērnu jaunrades sekmēšana Montesori pieejā

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītājs

Lektore

Akadēmiskais amats

Mg. Paed.

Zinātniskais /
akadēmiskais grāds

Alīna Jofe-
Bordjakovska

Vārds, uzvārds

Paraksts

KULDĪGA 2025

ANOTĀCIJA

Darba autore Loreta Sokolovska izstrādāja kvalifikācijas darbu, kura tēma ir **“5-6 gadus vecu bērnu jaunrades sekmēšana Montessori pieejā”**.

Kvalifikācijas darba mērķis ir teorētiski izpētīt un praktiski noskaidrot Montessori pieejas izmantošanu bērnu jaunrades sekmēšanā no 5 līdz 6 gadiem.

Darba pirmajā nodaļā tiek analizēta un apkopota teorētiskā literatūra par jaunradi un tās sekmēšanu pirmsskolā, kā arī jaunrades jēdziena skaidrojums. Saturs vēl tiek papildināts ar 5-6 gadus vecu bērnu raksturojumu un Montessori pieejas izmantošanu jaunrades sekmēšanai pirmsskolā.

Otrajā nodaļā tiek aprakstīts darba autores veikts empīriskais pētījums par Montessori pieejas izmantošanu jaunrades sekmēšanai 5-6 gadus veciem bērniem, kurā piedalījās privātā pirmsskolas izglītības iestādes “X” 14 bērni vecumā no 5-6 gadiem. Darba autore veica pedagoģisko novērošanu, pedagoģisko izmēģinājumdarbību, ekspertu intervēšanu un, apkopojot iegūtos rezultātus, izdarīja secinājumus. Pētījumā tika aprakstīts, kā, izmantojot Montessori pieeju, tika sekmēta bērnu jaunrade, kā arī aprakstīti konkrēti materiāli, kurus izmantojot, tika sekmēts bērnu jaunrades prasmju apguves līmenis.

Kvalifikācijas darbs sastāv no 36 lapaspusēm, 5 attēliem, 4 tabulām un 36 bibliogrāfiskām vienībām.

Atslēgvārdi: jaunrade, Montessori pieeja, 5-6 gadus veci bērni.

ANNOTATION

The author, Loreta Sokolovska, developed qualification work **“Promoting creativity in 5-6 year old children through the Montessori approach”**.

The aim of the qualification work is to theoretically study and practically test the use of the Montessori approach in promoting creativity of children aged 5 to 6.

The first chapter of the work analyzes and summarizes the theoretical literature on creativity and its promotion in preschool, as well as an explanation of the concept of creativity. The content is further supplemented with a description of 5-6 year old children and the use of the Montessori approach to promoting creativity in preschool.

The second chapter describes the author's empirical study on the use of the Montessori approach to promote creativity in 5-6 year old children, in which participated 14 children of the private preschool educational institution "X" in the age of 5-6 years. The author of the work conducted pedagogical observation, pedagogical trial, interviewed experts and, summarizing the results, drew conclusions. The study described how, using the Montessori approach, promoted children's creativity, as well as described specific materials that promoted the level of children's creative skills.

The qualification work consists of 36 pages, 5 images, 4 tables and 36 bibliographical units.

Keywords: creativity, Montessori approach, 5-6 year olds.

SATURS

IEVADS	5
1. ZINĀTNISKĀS TEORIJAS ANALĪZE PAR JAUNRADES VEICINĀŠANU PIRMSSKOLĀ	7
1.1 Jaunrade un tās sekmēšana pirmsskolā	7
1.2 5-6 gadu vecu bērnu raksturojums	11
1.3 Montesori pieejas izmantošana jaunrades sekmēšanai pirmsskolā	14
2. EMPĪRISKAIS PĒTĪJUMS PAR MONTESORI PIEEJAS IZMANTOŠANU JAUNRADES SEKMĒŠANAI 5 – 6 GADUS VECIEM BĒRNIEM	18
2.1 Pētījuma metodoloģija	18
2.2 Pētāmās grupas apraksts	20
2.3 Intervijas analīze	24
2.4 Pedagoģiskā izmēģinājumdarbība	26
2.5 Datu analīze un rezultāti	31
SECINĀJUMI	33
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN INFORMĀCIJAS AVOTU SARAKSTS	34

IEVADS

Bērnības posmā attīstība ir ļoti svarīgs posms, kurā tiek likti pamati bērna kognitīvajai, sociālajai un emocionālajai attīstībai. Mūsdienu izglītībā arvien lielāku nozīmi šobrīd ieņem tieši caurviju prasmes. Šīs prasmes ir svarīgas bērnu attīstībā, jo tās ietver dažādas mācību jomas un palīdz attīstīt kritisko domāšanu, problēmu risināšanu un sadarbību. Viena no šīm prasmēm, kas palīdz nostiprināt bērna kritisko domāšanu un radošumu ir jaunrades spēja. Jaunrade ir radošs process, kurā bērns veido risinājumus un jaunas idejas un šajā vecumā jaunrades attīstīšana bagātina bērnu ikdienu.

Radošums ir nozīmīga cilvēka attīstības sastāvdaļa, kas veicina ne tikai individuālo izpausmi, bet arī emocionālo un sociālo attīstību. Indars Kraģis uzskata, ka ar radošumu tiek radītas ne tikai jaunas, bet arī lietderīgas materiālās vai garīgās vērtības. Tāpat radošajai darbībai piemīt arī refleksīvas iezīmes, kā, piemēram, ar tās palīdzību ir iespējams raksturot cilvēka intereses, uztveri un izziņu (Kraģis, 2019).

Darba autore savā darbā ir novērojusi, ka, jau agrīnā vecumā, bērni ir atvērti jaunai pieredzei kas veicina viņu zinātkāri un vēlmi eksperimentēt, tāpēc radošums spēlē īpašu lomu šajā vecumā. Tāpat darba autore uzskata, lai vislabāk sekmētu šo jauno pieredzi, nepieciešama arī atbilstoša pieeja un vide.

Kādā pētījumā, kas tika publicēts *Frontiers in Psychology*, autore *Angeline Lillard* sniedz pierādījumu tam, ka Montessori izglītība var būt pārāka par tradicionālajām izglītības metodēm. Šajā pētījumā darbā tika pieņemti 1905 pieaugušie vecumā no 18 līdz 81 gadam, kas apmeklēja Montessori vai parastās skolas. Pēc iegūtajiem datiem tika atklāts, ka pieaugušajiem, kuri apmeklēja Montessori skolas ir paaugstināta psiholoģiskā labklājība (Travers, 2021).

Darba autore savu ikdienas darbu veic privātajā pirmsskolas izglītības iestādē, kura pamatā darbojas pēc Montessori pieejas. Strādājot ikdienā šādā izglītības iestādē tiek novērots, ka bērniem lieliski izdodas sekmēt patstāvību un iniciatīvu, jo viņiem ir iespēja brīvi izvēlēties savas aktivitātes un materiālus. Tāpat tiek novērota arī bērnu sociālā mijiedarbība, kur bērni savā starpā spēj risināt radušās problēmas un konfliktus, kā arī mācās sadarboties un viens otram palīdzēt.

Montessori pieeja, kas izstrādāta bērnu mācīšanai un attīstībai, sekmē bērnu mīlestību pret mācīšanos caur daudz dažādām aktivitātēm. Šī metode ir kļuvusi populāra pateicoties Marijai Montessori, kura 1907. gada atvēra savu pirmo Montessori skolu Romā (Brookfield School, 2022).

Montesori pieeja akcentē bērna lomu mācīšanās procesā, ļaujot viņiem izpētīt un atklāt pasauli savā tempā. Savos darbos doktore Montesori atkārtoti, ka Montesori izglītošanās mērķis ir nevis piebāzt bērnu ar faktiem, bet gan attīstīt viņa dabisko vēlmi mācīties, un tāpēc Montesori izglītībā pastāv dinamiska attiecība starp bērnu, pieaugušo un mācību vidi. Bērns pats atbild par savu mācīšanos, ko atbalsta pieaugušais un vide (Deivisa, 2020).

Pētījuma aktualitāte: Pastāv apgalvojums, ka Montesori pieejā bērni iegūst tikai akadēmiskās zināšanas un netiek sekmēti jaunrade un radošums. Pēc autores novērojumiem, tiek secināts, ka šobrīd visā pasaulē izglītības sistēma arvien vairāk sāk fokusēties uz bērna individuālo attīstību un pieeju. Šobrīd vairāk sāk aktualizēties Montesori metožu izmantošana izglītībā un daudzi sāk apzināties to nozīmi bērnu attīstībā, kā arī šobrīdējā izglītības sistēmā arvien biežāk tiek uzsvērtā radošuma un kritiskās domāšanas attīstība, jo mūsdienu darba tirgū un sabiedrībā kopumā ļoti tiek novērtēta spēje domāt ārpus ierastā un radošums. Pētījums tiek veikts, lai noskaidrotu vai Montesori pieeja var būt efektīvs veids, lai sekmētu bērnu jaunradi un radošumu.

Pētījuma objekts: Pedagoģiskais process pirmsskolā

Pētījuma priekšmets: 5-6 gadus vecu bērnu jaunrades attīstība

Pētījuma mērķis: Teorētiski izpētīt un praktiski noskaidrot Montesori pieejas izmantošanu bērnu jaunrades sekmēšanā no 5 līdz 6 gadiem.

Pētījuma jautājums: Kā Montesori pieeja sekmē bērnu jaunrades spēju attīstību 5 – 6 gadu vecumā?

Pētījuma uzdevumi:

1. Analizēt literatūras un informācijas avotus par jaunradi un Montesori pieeju
2. Raksturot 5 – 6 gadu vecu bērnu vecumposma īpatnības
3. Raksturot Montesori pieejas efektivitāti jaunrades sekmēšanā un to pielietojumā
4. Veikt pedagoģisko izmēģinājumdarbību par bērnu jaunrades sekmēšanu
5. Veikt ekspertu intervēšanu par bērnu jaunrades sekmēšanu
6. Apkopot iegūtos datus, izdarīt secinājumus

Pētījuma metodes:

- Teorētiskā – literatūras analīze, dokumentu analīze
- Empīriskā – pedagoģiskā novērošana, pedagoģiskā izmēģinājumdarbība, ekspertu intervēšana

Pētījuma bāze: Privātā pirmsskolas izglītības iestāde “X”, 14 izglītojamie vecumā no 5 – 6 gadi, 2 eksperti

1. ZINĀTNISKĀS TEORIJAS ANALĪZE PAR JAUNRADES VEICINĀŠANU PIRMSSKOLĀ

1.1 Jaunrade un tās sekmēšana pirmsskolā

Mūsdienās ne visos pētījumos par jaunradi tiek sniegts detalizēts skaidrojums par tā būtību. Bieži vien tiek uzskatīts, ka radošumu nav iespējams pilnībā definēt vienā konkrētā veidā. Tomēr šāda pieeja apgrūtina padziļinātu jaunrades izpēti, tāpēc ir svarīgi izveidot vienotu terminoloģiju, kas veicinātu izpratni un pētniecību. Zinātniskajā literatūrā jaunradei bieži tiek piedēvētas šādas īpašības: intelekts un gudrība, izdoma un iztēle, jaunrade, laterālā domāšana, netradicionāla pieeja un oriģinalitāte, kā arī produktivitāte. Precīzāk būtu teikt, ka jaunrade ir cieši saistīta ar intelektu. Savukārt oriģinalitāte un produktivitāte ir divi galvenie kritēriji, pēc kuriem tiek vērtēta jaunrade (Kraģis, 2019).

Savā metodiskajā darbā Ilze Briška un Daiga Kalēja – Gasparoviča uzskata, ka radošums ir komplekss fenomēns, kas ietver jaunu un vērtīgu ideju radīšanu un tas tiek pētīts dažādās zinātnēs, kā, piemēram, psiholoģijā, pedagogijā un kultūrā. Šis fenomēns ir saistīts ar nepieciešamību pielāgoties mainīgajai videi, jo katrs izaicinājums prasa radošu pieeju problēmu risināšanā. Tāpat psihologi un teorētiķi, kā Freids, Fromms un Junga savos darbos skaidro, ka radošums tiek saistīts ar cilvēka eksistenciālajām nepieciešamībām un personības veidošanos (Briška, Kalēja – Gasparoviča, 2020).

Savukārt, I. Kraģis skaidro, ka termins “jaunrade” cēlies no latīņu valodas vārda “creare”, kas nozīmē “radīt”, un to var interpretēt gan kā procesu, gan kā spēju. Tradicionāli radošumu saprot kā darbības procesu un spēju vienlaikus. Lai gan radošumu ir grūti precīzi definēt vienā noteiktā veidā, jo tā ir daudzdimensiju parādība, tiek uzskatīts, ka radošums piemīt katram cilvēkam dažādās pakāpēs un formās. Tā izpēte ir būtiska, lai pilnvērtīgi saprastu šo cilvēka spēju un tās attīstību (Kraģis, 2018).

Rasma Purmale un Vladislava Uršuļska skaidro, ka bērna jaunrades pamats ir viņa iedzimtās spējas: domāšana, iztēle un nojauta. Tomēr autores uzskata, ka, lai pilnībā realizētos jaunrades potenciāls, ar šīm spējām vien nepietiek. Saskaņā ar apkārtējo vidi un iekšējiem mentālajiem procesiem personība attīsta arī citas nepieciešamās prasmes. Iedzimto un iegūto spēju mijiedarbība veicina visdažādākās radošās darbības izpausmes. Bērna intereses un talanti vispilnīgāk atklājas un attīstās caur darbību – gan izziņas, gan radoši produktīvā procesā. Lai dotības un spējas izpaustos un attīstītos, ir svarīgi agrīni atbalstīt bērna intereses, radot vidi, kas

nodrošina biežu saskari ar lietām, kas viņu saista un ko viņš var izpaust savā radošajā darbībā (Purmale, Uršuļska, 2016).

Savukārt, savā darbā Vilnis Purēns stāsta, ka jaunrades izpausmes var būt ļoti dažādas, un tās var izpausties, piemēram, arī problēmu risināšanā, kas pati par sevi ir radoša darbība. Tomēr biežāk radošumu saista ar māksliniecisko radošumu, kura mērķis ir radīt darbus, kas izraisa emocionālu reakciju vai pārdzīvojumu skatītājos (Purēns, 2017).

Taču pedagogijā būtisks jautājums ir: kā ietekmēt bērna vai skolēna jaunradi, un kuri pedagogiskie līdzekļi – principi, mācību metodes, vērtēšanas pieejas, saskarsme, skolas kultūra, skolotāja personība – veicina jaunrades attīstību, bet kuri to kavē (Briška, Kalēja – Gasparoviča, 2020).

Irēna Račicka savā darbā skaidro to, ka, lai veicinātu bērnu radošumu, ir svarīgi ņemt vērā šī procesa īpatnības, organizējot pirmsskolas pedagogisko darbu. Latvijas Republikas Pirmsskolas izglītības programmā bērna iztēles attīstība ir izvirzīta kā viens no galvenajiem uzdevumiem. Šis process ir jāveicina pakāpeniski, pielāgojot uzdevumus katrai vecuma grupai. Tiek izdalītas trīs pakāpes:

- Pirmajā pakāpē būtiski ir attīstīt un pilnveidot bērna izpratni par apkārtējās pasaules priekšmetiem un notikumiem.
- Otrajā pakāpē galvenais uzdevums ir attīstīt bērna reproduktīvo iztēli; rosināt bērnu apvienot esošos priekšstatus dažādās radošās darbībās; pilnveidot tēlaino domāšanu; attīstīt bērna fantāziju.
- Trešajā pakāpē uzmanība tiek pievērsta radošās iztēles veidošanai; bērnu vingrināšanai patstāvīgā radošā darbībā, lai viņi spētu attīstīt un realizēt savas ieceres vai plānus; veicināt reproduktīvās iztēles pāreju radošajā iztēlē; rosināt bērnus izdomāt oriģinālu zīmējumu, rotaļu vai stāstu saturu; pilnveidot fantāzijas attīstību (Račicka, 2000).

Savukārt, grāmatu autores R. Purmale un V. Uršuļska izvirza sekojošu faktoros, kas ir bērna jaunrades attīstības pamatā:

- Sociālā vide: maziem bērniem ir nepieciešamas draudzīgas attiecības ar vienaudžiem, kā arī pozitīvas saiknes ar pieaugušajiem;
- Jaunradei nepieciešamie izziņas pamati: radošas rotaļas un interesantas nodarbības veicina bērna kompetenci un sekmē radošās domāšanas attīstību.
- Emocionālais pamats: bērna labsajūta ir būtisks priekšnosacījums radošai darbībai.

- Motivējoša vide un iekšējā motivācija: bērni iesaistās radošās aktivitātēs, lai uzlabotu savu pašcieņu un gūtu gandarījumu, nevis ārēju atbalojumu (Purmale, Uršuļska, 2016, 165).

Taču I. Briška un D. Kalēja – Gasparoviča min, ka jaunrades darbībai ir arī pretstats, kas ir rutīnas uzvedība (adaptīva) vai destruktīva rīcība, kas arī ienes pārmaiņas, bet ne ar jaunrades palīdzību. Radīšanas pretstats ir arī mehāniska, reproduktīva darbība jeb "taisīšana", kur radošās spējas un personība ir vairāk traucējoši, nekā noderīgi elementi (Briška, Kalēja-Gasparoviča, 2020).

Svarīgs jautājums ir arī: kurā vecumā notiek šī jaunrades attīstība un kā tas izpaužas? R. Purmale un V. Uršuļska savā darbā skaidro, ka jaunrades attīstība notiek visos dzīves posmos, taču īpaša nozīme ir pirmsskolas vecumam, kad bērns izrāda lielu vēlmi intensīvi izzināt pasauli un pieaug viņa patstāvība. Šajā laikā ir būtiski nodrošināt visus nepieciešamos mācību materiālus, atbilstošu pedagoģisko vidi un pieaugušo atbalstu, lai veicinātu bērna radošās izpausmes. Jaunradi var ietekmēt dažādi faktori – gan apzināti radīti apstākļi, gan dažādas nejaušības (Purmale, Uršuļska, 2016).

I. Račicka raksta, ka pirmsskolas periodā bērni sāk izjust vajadzību darboties patstāvīgi, apgūstot apkārtējo pasauli, tās priekšmetus un funkcijas, kā arī savas psihofizioloģiskās spējas. Tas veicina bērna personības patstāvību un stiprina viņa radošo pašizpausmi nākotnē. Taču jāņem vērā, ka bērniem šajā vecumā raksturīga vēlme saņemt pozitīvu novērtējumu no pieaugušajiem (vecākiem, skolotājiem), kas vairo pārliecību par sevi un veido pamatu turpmākajai radošajai darbībai. Pieredze, kas saistīta ar radošās uzvedības un pašizpausmes mācīšanu, liecina, ka, pieaugot kreativitātei, attīstās tādas īpašības kā neatkarība, atvērtība jaunai pieredzei, jūtīgums pret problēmām un izteikta vēlme pēc radošās darbības (Račicka, 2000).

Savukārt, Antra Randoha un Daiga Augstkalne uzskata, ka pirmsskola ir pirmais izglītības posms, kurā skolotāja vadībā notiek bērna personības daudzpusīga attīstība. Bērna aktivitāte pieaug ar katru vecumposmu, tāpēc pirmsskolas skolotājam ir jānodrošina atbilstoša vide bērna attīstībai. Viens no galvenajiem attīstības aspektiem ir intelektuālā attīstība, kas ietver intelektuālo spēju attīstību rotaļu darbības laikā (Randoha, Augstkalne, 2014).

I. Briška un D. Kalēja – Gasparoviča skaidro, ja jau jaunrades process ir tīri intelektuāls fenomēns, kas notiek spontāni un noved pie jaunas idejas rašanās, tad tas tiek pieņemts kā tāds. Savukārt darbībai, atšķirībā no procesa, ir apzināts mērķis, un tās īstenošanai ir nepieciešami materiāli vai nemateriāli resursi. Tā rada konkrētu, "taustāmu" rezultātu, piemēram, zināšanas, risinājumu, metodi, priekšmetu, tekstu, rīcību, likumu, pasākumu vai mākslas darbu. Darbība

ir radoša, ja tās gaitā notiek radošais process un rezultāts ir inovatīvs, oriģināls un jaunradīts (Briška, Kalēja-Gasparoviča, 2020).

Taču, ko īsti nozīmē “jauns” jeb oriģināls bērnu pasaulē? Dažādi mākslinieki, zinātnieki un citi izcilnieki spēj radīt oriģinālus darbus, kas ir zināmi pasaules mērogā, taču nekas tāds netiek sagaidīts no bērniem. Tieši bērniem pedagogi cenšas panākt, lai viņi radītu darbus, kas būtu unikāli salīdzinājumā ar viņu iepriekšējo pieredzi un sasniegumiem (Robinsons, 2013).

V. Purēns skaidro, ka skolēniem mākslinieciskā darba radīšana var būt gan izziņas process, kurā viņi labāk saprot mākslas veidošanās principus, gan pašizpaušmes veids. Pētnieki jaunradi bieži saista ar diviem jēdzieniem – iztēli un fantāziju. Iztēle tiek uzskatīta par garīgu darbību, kas tieši veicina radošumu, savukārt fantāzija attiecas uz iztēles radīto tēlu un notikumu kopumu. Purēns atzīmē vairākus psihes komponentus, ko cilvēki izmanto mākslinieciskās jaunrades procesā:

- Aktualitātes ir notikumi, kas norisinās cilvēka apkārtnē un tieši vai netieši veicina jaunrades procesa attīstību. Parasti tās ietver kādas problēmas risināšanu, kas izraisa emocionālus pārdzīvojumus.
- Pieredze attiecas uz dažādām formām (tēliem, atziņām), kuras ir uzkrātas no piedzīvotā. Šī pieredze var būt gan apzināta, gan neapzināta.
- Emocijas - jaunrades procesu bieži pavada emocionāls pacēlums, kas ļauj cilvēkam izjust zināmu emocionālās spriedzes atvieglojumu.
- Uzskati - radošajā darbībā tiek izteikti noteikti uzskati par konkrētiem tematiem, un tie parasti balstās uz cilvēkam aktuālām vērtībām.
- Mantojums - jaunrades procesus ietekmē arī informācija par to, kā līdzīgas problēmas tika risinātas iepriekš (Purēns, 2017).

Rita Kaša stāsta, lai nodrošinātu, ka visu bērnu prāti var attīstīties kā veiksmīgu ideju ģeneratori, ir jāņem vērā vairākas dimensijas. Autore skaidro, ka pirmā no tām ir emocijas jeb subjektīvā uztvere, kas domāšanas procesā ieņem tikpat nozīmīgu vietu kā fakti, skaitļi un tas, kas tiek uzskatīts par objektīvām zināšanām. Otrā dimensija, kas būtiska domāšanas prasmju attīstībai, ir prāta stāvoklis. Prāts var būt aktīvs un koncentrēts uz konkrētas problēmas risināšanu, vai arī tas var būt domīgs un sapņains, bez konkrēta mērķa. Prāts var būt vērsts uz ārpusauli, uzsūcot jaunu informāciju, vai uz iekšējo pasauli, pārdomājot un analizējot jau zināmo. Tas var mudināt uz sabiedrisku iesaisti, daloties ar savām idejām, vai arī rosināt vienatnē reflektēt par savām domām (Kaša, 2009).

Savukārt, Janušs Korčaks skaidro, ka pirmsskolas vecuma bērnam raksturīga intensīva fiziskā attīstība, īpaši izteikts kustīgums un aktivitāte, kā arī pieaug koordinācijas spējas. Tāpēc

šajā vecumā bērni būtu jāiesaista dažādās sporta nodarbībās un spēlēs, lai veicinātu viņu fizisko attīstību. Tāpat šajā posmā bērniem attīstās spēja koncentrēties uz sīkām detaļām un pat vairākām vienlaicīgi, tāpēc viņiem ir svarīgi darboties ar maziem priekšmetiem. J. Korčaks atsaucas uz Dž. Rodari, kurš uzsver, ka radošs prāts ir aktīvs un neatlaidīgs. Tas atrod problēmas tur, kur citi tās neredz, un spēj pieņemt neatkarīgus lēmumus mainīgās situācijās. Radošā prāta īpašības izpaužas jaunrades procesā, kur bērns brīvi operē ar priekšmetiem un idejām, pārskatot tradicionālo pieeju. Sešus gadus veca bērna nervu sistēma un smadzeņu funkcijas ir attīstījušās līdz līmenim, kas nodrošina līdzsvarotākus nervu procesus. Šajā vecumā bērns sasniedz gan fizisku, gan garīgu briedumu, kas viņu sagatavo sistemātiskai mācību darbībai (Korčaks, 1986).

Darba autore, analizējot jaunrades skaidrojumu, secina, ka radošums ir diezgan nozīmīgs bērnu attīstībā, uzsverot to, ka jaunrade ir komplekss fenomens, kur svarīgas ir iedzimtās spējas, kā arī atbilstoša vide un atbalsts. Autore secina, ka radošums attīstās visos vecumposmos, jo īpaši jau pirmsskolas vecumā.

1.2 5-6 gadu vecu bērnu raksturojums

Bieži vien pirmsskolas izglītības iestādē tiek novērots, ka tieši pirmsskolas vecumā sāk veidoties bērna attieksme par sevi kā darītāju. Šajā vecumā bērnam nepieciešams liels atbalsts un pozitīva vide, kas dotu bērnam motivāciju darboties. Tieši tāpat pirmsskolas vecums ir nozīmīgs posms bērnu attīstībā.

Pirmsskolas vecums ir būtisks bērna personības veidošanās posms. Šajā laikā attīstās tēlainā domāšana un iztēle, kā arī rodas vēlme līdzināties pieaugušajiem un tos atdarināt. Bērns sāk apzināti kontrolēt savu uzvedību un mācās rīkoties atbilstoši noteikumiem. Tas ir intensīvs periods, kad veidojas sociālās vajadzības un pašapziņa, attīstās attieksme pret citiem cilvēkiem un pašam pret sevi. Šajā posmā bērnam izveidojas pirmie morālie un estētiskie priekšstati par labo un ļauno, skaisto un neglīto. Guna Svence norāda, ka bērna attīstība līdz 7 gadu vecumam ir viens no nozīmīgākajiem personības attīstības posmiem, kas veido pamatus turpmākai attīstībai (Svence, 1999).

J. Korčaks skaidro, ka 5–6 gadu vecums ir sensitīvs periods bērna intelektuālajai attīstībai, sociālajai gatavībai un emocionālajai nobriešanai. Bez atbilstošas, vecumam piemērotas intelektuālās un garīgās stimulācijas, kā arī bez pieaugušo rūpēm, bērna izzīņas, augšanas un saskarsmes vajadzības netiks pienācīgi apmierinātas, un tas kavēs viņa spēju un iespēju attīstību. Šajā vecumā svarīgi ir pilnveidot bērna runu, attīstīt izzīņas intereses un mācīt pamatprasmes mācību darbībā. Psihiskā attīstība notiek caur rotaļu – vadošo darbību, kuras rezultātā mainās bērna psihiskie procesi, sagatavojot viņu nākamajam attīstības posmam.

Iepriekšējā posmā iegūtās spējas, piemēram, emocionālās saiknes nepieciešamība, runas attīstība un tēlainā domāšana, turpina attīstīties šajās vadošajās darbībās. Tās palīdz bērnam izzināt attiecības starp cilvēkiem emocionālā līmenī un izprast apkārtējo pasauli, attīstot gan vajadzības un motīvus, gan arī izziņas procesus (Korčaks, 1986).

Savukārt, Ēriks Kalvāns savā darbā “Attīstības psiholoģija” apraksta Žans Piažē teorēmu par bērna intelektuālo attīstības procesu. Ž. Piažē veica pētījumu pirmsskolas vecumposmā par domāšanas īpatnībām un beigās noteica bērnu loģikas īpatnības. Viņš konstatēja, ka vidējā vecuma posmā bērnu domāšanai raksturīgs ir egocentrisms. Bērni uzskata, ka visi domā līdzīgi vai pilnīgi tāpat kā viņi. Dēļ šī īpatnības, bērnam parasti ir grūti izprast citu cilvēku viedokli. Otrā īpatnība ir reālisms. Šajā situācijā bērniem pastāv iegriba, sev nesaprotamas lietas, izskaidrot ar līdzīgu tēlu palīdzību, kas sastopami reālā dzīvē. Trešā īpatnība ir ar nosaukumu “Piažē fenomeni”, kur bērns neizprot savstarpējās sakarības un visbiežāk orientējas uz ārējām pazīmēm (Kalvāns, 2018, 37).

Taču Psiholoģijas vārdnīcā norādīts, ka bērniem vecumā no 5 līdz 7 gadiem jau attīstās spēja veidot lietu kopsakarības. Šajā periodā bērni sāk atpazīt priekšmetus un situācijas pēc to būtiskākajām pazīmēm. Īpaši svarīgi šajā vecumā ir attīstīt redzes uztveri un priekšmetu formu izpratni, kā arī pilnveidot telpas un laika uztveri un iztēli (Psiholoģijas vārdnīca, 1999).

Psiholoģe *Annie Goulet* min, ka šajā vecumā bērniem turpina attīstīties sociālās prasmes. Sociālās prasmes parasti ļauj bērniem veidot pozitīvas attiecības ar citiem. Bērni sāk pārvaldīt savas emocijas, mācās sazināties ar citiem, risina konfliktus un sadarbojas cits ar citu. Tāpat autore stāsta, ka, attīstoties šīm prasmēm, bērni vairāk sāk izprast savas emocijas, vairāk sāk ņemt vērā citu vēlmes un vajadzības, spriež par savu rīcību, vēlas vairāk izpatikt un iegūst lielāku sapratni par to, kas ir godīgs un kas ir negodīgs (Goulet, 2021).

Dagnija Vigule, atsaucoties uz Kārli Deķēnu, raksta, ka ikviena cilvēka individuālo attīstību nosaka iekšējie un ārējie faktori, kur iekšējie ir iedzimti, bet ārējie – vides, dabas un sociālais faktors. Tāpat K. Deķēns skaidro šo abu faktoru nozīmi bērnu attīstībā. Parasti bērna attīstību raksturo augšanas temps un ritms un tiek domāts, ka katram bērnam augšanas temps un ritms ir individuāls un ar šīm individuālajām īpatnībām ir jāreķinās katram pedagogam (Vigule, 1998).

G. Svence uzskata, ka bērnība ir laiks, kad bērni attīsta un pilnveido visas kognitīvās pamatiemaņas – runu, domāšanu, iztēli, intelektu, uztveri, atmiņu. Autore piebilsti, ka tieši agrīnajā un vidusbērnībā bērna smadzenes ir visplastiskākās, tāpēc šajā periodā videi, arī mācību videi un procesiem ir liela nozīme (Svence, 2020).

Valda Krinkele min, ka līdz septiņu gadu vecumam norit personības attīstības nozīmīgākais posms. Pirmsskolas izglītībai, salīdzinot ar skolu, ir savas īpatnības un uzdevumi. Tāpat V. Krinkele atzīmē, ka:

- Pirmsskolas vecuma bērnu attīstība notiek straujos tempos.
- Pirmsskolas vecumā veidojas sava “Es” apzināšanās.
- Galvenā loma bērna attīstīšanā un audzināšanā ir ģimenei.
- Bērna galvenā aktivitāte, dzīves veids ir rotaļa (Krinkele, 2002).

Pēc autores domām vecākajā pirmsskolas vecumā bērniem parasti ir novērojama īpaša izaugsme dažādās attīstības jomās, kā, piemēram, emocionālajā, sociālajā un kognitīvajā jomā. Emocionālajā jomā viņi sāk gūt labāku izpratni par savām un citu jūtām, sociālajā jomā viņi nostiprina draudzību, parādot sadarbību, bet kognitīvajā jomā viņi iesaistās problēmu risināšanā un veidot savu zinātkāri par savu un pieaugušā vidi. Šīs īpašības atspoguļo būtisku attīstības posmu, liekot pamatu turpmākajai mācīšanās un sociālajai mijiedarbībai.

Daktere *Sara Mclean* uzskata, ka šajā vecumā bērni kļūst mazāk egocentriski un pamazām sāk redzēt lietas no cita perspektīva. Šajā vecumposmā bērniem aizvien vairāk sāk interesēt apkārtējā pasaulē, līdz ar to parādās arī vairāk jautājumi. Tāpat bērns jau vairāk sāk saprast un ievērot noteikumus gan mājās, gan skolā, taču ir sagaidāms arī viņu viedoklis par noteikumu taisnīgumu un kārtību. Vēl bērni jau sāk izprast to, kas ir iedomāts un kas ir īsts, tomēr vēl joprojām ir svarīga iedomātā spēle, taču tā jau sāk kļūt sarežģītāka. Piemēram, rotaļu laikā vairāk sāks sadarboties ar citiem bērniem un piešķirs viens otram dažādas lomas (Mclean, 2020).

Savukārt, G. Svence raksta, ka līdz 6 gadu vecumam vairākums bērnu ir egocentriski, respektīvi, centrējas pārsvarā uz sevi kā visu notikuma centru, spēj uztvert apkārt notiekošo kā pakārtotu sev, taču no 7 gadu vecuma bērni mācās decentralizēt savu uztveri, t. i., uztver pasauli no vairākiem skatu punktiem. Šo attīstību veicina vingrinājumi un spēles, kuros tiek izmantota iztēle, lomu spēles, ieiešana citā tēlā vai lomā, kas ir atšķirīga. Veidojas jauns kognitīvais ieradums – izpildīt noteikumus un ieiet citā tēlā, lomā, kas nozīmē – domāt un runāt citādi (Svence, 2020).

Taču autore Daiga Demitere stāsta, ka ir dažādi periodi, kad bērns ir visjūtīgākais, lai apgūtu kādas zināšanas. 5 – 6 gadu vecumā lielai daļai bērnu ir jūtība pret valodu, t. i., burti, skaņas un lasīšana, ir jūtība pret staigāšanu, pret sociālajiem kontaktiem, pret maziem objektiem un jūtība uz mācīšanos ar maņu iesaistīšanu (Demitere, 2020).

Darba autore analizējot 5-6 gadu vecu bērnu raksturojumu, secina, ka šajā vecumposmā bērnam veidojas viņa personība un sociālas prasmes. Viņš sāk vairāk kontrolēt

sevi un savas emocijas, kā arī mēģina saprast citu emocijas un jūtas. Šajā vecumā bērniem ir nepieciešams atbilstošs atbalsts no pieaugušā, kā arī nepieciešama piemērota vide, kas spētu turpināt attīstīt bērna turpmākos procesus.

1.3 Montessori pieejas izmantošana jaunrades sekmēšanai pirmsskolā

Montesori izglītībā pastāv dinamiska mijiedarbība starp bērnu, pieaugušo un mācību vidi. Bērns ir atbildīgs par savu mācīšanās procesu, kam atbalstu sniedz gan pieaugušais, gan apkārtējā vide. Tāpat pieaugušais un vide ir savstarpēji saistīti – pieaugušais sagatavo vidi, pielāgo to bērna vajadzībām un novēro. Pieaugušā un bērna attiecības ir dinamiskas, balstītas uz abpusēju cieņu. Pieaugušais vēro bērnu, lai piedāvātu nepieciešamo atbalstu, taču pēc tam atkāpjas, ļaujot bērnam patstāvīgi turpināt mācīšanās procesu (Deivisa, 2020).

Ilārija Navarra (*Ilaria Navarra*) stāsta, ka Montessori pieeja pasaulē tiek uzskatīta par spēcīgu izglītības alternatīvu tradicionālajai izglītībai. Autore savā darbā min dažus šīs pieejas pamatprincipus:

- jaukta vecuma grupas un klases
- aktivitāšu izvēle no piedāvāto iespēju klāsta
- sevis atklāšanas modelis, nevis tieša pamācība
- specializēti mācību materiāli
- organizēta vide
- apmācīts pedagogs, kas palīdz un sekmē bērna spējas

Tāpat I. Navarra skaidro, ka daudzi šīs pieejas atbalstītāji uzskata, ka bērniem Montesori ir daudz un dažādi ieguvumi. Viens no galvenajiem ieguvumiem – mīlestība pret mācīšanos. Tāpat pie ieguvumiem tiek minēts komandas darbs, atbildība, problēmu risināšanas prasmes, izturība, kā arī radošums un zinātniskā domāšana (Navarra, 2019).

Savukārt, Valensijas Montessori skola (*Valencia Montessori School*) skaidro, kā šī pieeja ļauj bērnam brīvi izvēlēties darbības, aktivitātes un materiālus. Šāda veida pieeja veicina bērnam radošumu, kas paplašina robežas uz bērnu interesēm un nostiprina bērna darbošanās tempu. Montessori pieeja balstās arī uz kritisko domāšanu, kas palīdz bērniem attīstīt radošo domāšanu un dod iespēju risināt dažādas problēmsituācijas. Šajā pieejā bērni tiek mudināti izteikt savus uzskatus un idejas, nebaidoties no kritikas, tā rosinot bērnus būt pašpārliecinātiem par sevi un savām radošajām spējām. Tāpat Valensijas Montessori skola uzskata, ka Montessori pieeja ir ļoti spēcīgs instruments, lai veicinātu bērnos radošumu, nodrošinot bērniem piemērotu vidi, pieredzes apgūšanu, autonomiju un izvēles brīvību (Valencia Montessori School, 2023).

Savukārt, Montessori akadēmija (*Montessori Academy*) skaidro, ka Montessori radošums tiek uzvertts, kā dabiska spēja, kas veidojas bērna attīstības laikā. Tā sākas ar bērna piedzimšanu un turpina progresēt, kad bērns attīsta savu intelektu un personības izjūtu. Marija Montessori uzskatīja, ka ik katram bērnam piemīt radošums, taču, lai varētu to izmantot, bērniem vispirms jāiemācās pārstāvēt savu vidi. Tādā veidā radošumu, Marija Montessori, uzskata par iemaņu, kas izriet no zināšanām par reālo pasauli (*Montessori Academy, 2017*).

Journal of Montessori Research autori *David J. Fleming, Brooke Culclasure* un *Daniel Zhang* izklāsta daudz iemeslu, kāpēc Montessori izglītība sekmē bērnu radošumu, t.i. bērniem tiek piedāvāta brīvība un neatkarība, Montessori vides struktūra, laika elastība un uzsvars uz iekšējo motivāciju un sadarbību. Autori stāsta, ka Montessori vidē pedagoga loma ir kā mācīšanās veicinātāji, kas darbojas, lai ar novērojumiem apmierinātu bērnu individuālās vajadzības. Bērni brīvi var izvēlēties ar ko un kur strādāt un kurus no Montessori materiāliem izmantot savā tempā. Pēc autoru secinājumiem, tiek uzskatīts, ka Montessori modelis ir holistiska izglītības pieeja, kas sekmē bērnu radošo attīstību (*Fleming, Culclasure, Zhang, 2019*).

Savā darbā “Atver sirdi Montessori” autore D. Demitere min tādu mītu, ka Montessori radošums tiek apslāpēts un atņemta ir bērnība. Kā tad tur īsti ir? Autore skaidro, ka katra rotaļa, spēle un brīvā laika aktivitāte bērnam ir mācīšanās pieredze. Šo aktivitāšu laikā bērni mācās dalīties, mijiedarboties ar citiem, skaitīt, lasīt un citas noderīgas prasmes. Montessori pieeja nebūs tā, kas atņem bērnību, bet tieši otrādi, bagātina to (*Demitere, 2020*).

Tāpat, autore Helēne Helminga, savā grāmatā “Montessori pedagoģija” apraksta to, ka Montessori pieeja ir tā, kas norāda uz iztēles nozīmi bērnu mācību procesā. Milzīga daļa skolas mācību procesu piebāž ar lielu daudzumu mācību vielu, kas beigās paralizē bērna garu un viņš zaudē savu brīvību. Vēlāk jau bērnam sāk zust interese un patstāvība, lai izglītos. Tāpēc Montessori mēģina veidot vidi tā, lai palīdzētu bērnam sakārtot uztverto (*Helminga, 2006*).

Darba autore piekrīt I. Navarra teiktajam, ka Montessori pieeja ir balstīta uz konstruktīvisma mācībām, kur lielāks uzsvars tiek likts uz sensoro ievadi. Bērni šajā metodē aktīvi iesaistās mācību procesā, izmantojot visas maņas, ne tikai acis un ausis. Navarra min, ka, Montessori pieejā, mācīšanās vislabāk notiek tad, kad bērni paši konstruē un veido savas zināšanas. Tā vietā, lai bērniem pateiktu, kā domāt vai kas jāiegaumē, viņi tiek mudināti veidot savu izpratni par pasauli. Autore stāsta, ka Montessori grupās ir atrodami bērni, kas brīvprātīgi iesaistās aktivitātes un bieži vien tās atkārto. Šīs aktivitātes bieži vien ir reālas un vērstas uz reālie mērķiem (*Navarra, 2019*).

Kaut arī Montessori pētījumi ir ierobežotā daudzumā, vairāki pētījumi ir novērojuši, kādas tad ir attiecības starp Montessori izglītību un radošumu. *Angeline Lillard* un *Nicole Else-Quest* veica pētījumu, kurā tika pārbaudīts radošums, salīdzinot Montessori un ne-Montessori bērnus. Uzdevums bija 5 minūšu laikā pabeigt stāstu, kas sākas “___ bija labākā/sliktākā diena skolā”. Pētījumā tika atklāts, ka Montessori bērnu stāsti bija ievērojami radošāki, nekā bērnu stāsti, kas nemācās Montessori (Fleming, Culclasure, Zhang, 2019).

Vēl Montessori Akadēmija min, kā Montessori pieeja daudzos veidos veicina bērnu radošuma attīstību. Pirmkārt, tā ir piemērota vide. Montessori grupas ir sakārtotas un harmoniskas, kas spēj nostiprināt šo radošumu, jo viņiem ir izvēles brīvība un šeit viņi spēj nostiprināt savu patstāvību, koncentrēšanos un zinātkāri. Otrkārt, tie ir materiāli. Montessori materiāli ir tādi rīki, kas paredzēti, lai izglītotu bērnus par dažādām tēmām, izmantojot praktisku pieredzi. Katrs materiāls ir unikāli izstrādāts ar sava veida kļūdu kontroli, lai bērnam vieglāk būtu pamanīt savas kļūdas un tās spētu labot, tā praktizējot iemaņas problēmu risināšanā. Montessori Akadēmija uzskata, ka Montessori pieeja attīsta bērnu radošumu, sniedzot zināšanas par to, kā pasaule darbojas. Tāpat šīs zināšanas liek pamatus bērnu mākslinieciskajai izpausmei un problēmu risināšanai (Montessori Academy, 2017).

Brookfildas skola (*Brookfield school*) raksta, ka ļoti daudzas tradicionālās izglītības skolas vairāk centrējas uz stingrību nekā uz radošumu, taču šobrīd daudzi skolotāji un vecāki sāk saprast, cik radošums tomēr ir svarīgs bērnu attīstībā. Tradicionālajā izglītībā bērnam jau sāk iestāties rutīna, kur viņš pamostas, dodas uz skolu, pilda mājas darbus un iet gulēt un tā katru dienu to atkārtojot. Šāda rutīna var radīt nevajadzīgu stresu, kas beigās var novest pie zema labklājības līmeņa. Brookfildas skola atzīst, ka Montessori pieeja ir ar mērķi izmainīt šo tradicionālo pieeju mācīšanai. Marija Montessori ir izstrādājusi speciālu programmu, kuras mērķis ir koncentrēties uz katru bērnu individuāli un praktizēt dažādas aktivitātes, kas veicina bērnu sociālo mijiedarbību, pašapziņu, mīlestību pret mācīšanos un radošumu (Brookfield School, 2022).

Navarra atsaucas uz 2017. gada pārskatu par Montessori izglītības priekšrocībām, kur ir norādīts, ka ir pierādījumi, kas atbalsta atsevišķus Montessori pieejas elementus. Šis pārskats norāda arī to, ka pastāv daži pierādījumi, ka bērni var gūt kognitīvus un sociālus ieguvumus no Montessori izglītības, kas īsteno sākotnējos principus (Navarra, 2019).

Taču kā tad īsti Montessori pieeja veicina jaunradi pirmsskolā? Brookfildas skola skaidro, ka Montessori skolas vienmēr piedāvās dažādus materiālus un piederumus, lai būtu iespēja bērniem iepazīstināt ar radošajām aktivitātēm. Tāpat šī pieeja uzsver pašvadītu mācīšanos, kur pedagogs ļaus bērnam pašam izvēlēties un izpētīt savu aktivitāti, tā dodot bērnam brīvību un

autonomiju. Protams, pedagogs no malas būs kā vērotājs, lai izpētītu bērnu darbības un viņu attīstību. Montessori pieeja vēl uzsver to, cik sociālās prasmes un radošums ir cieši saistīti. Pirmsskolā bērniem veidojas ciešas saites ar saviem vienaudžiem, tāpēc pedagogs vienmēr mudina bērnus sadarboties kopā, risinot kādas domstarpības vai konfliktus, nevis pasaka priekšā jau gatavu risinājumu. Tāpat, pedagogi radošajās aktivitātēs aicina bērnus darboties kopā grupā, jo tā viņi nostiprina sadarbību un radošās prasmes (Brookfield School, 2022).

Žurnālā *Montessori International* autori *Jacqueline Cossentino* un *Keith Whitescarver* min, ka, Montessori pieejā, jaunākie bērni biežāk koncentrējas uz maņu materiāliem, kas parasti tiek veidoti tā, lai tos varētu izpētīt noteiktā veidā un secībā. Kā, piemēram, brūnās trepes nav domātas, lai tās izmantotu kā vilcienu. Tās mērķis ir dot bērniem iespēju klasificēt trīsdimensiju objektus un pilnveidot uztveri. Tā bērns iemācās novērot objekta formālos elementus un nostiprina savus vērojumus. Protams, visi sensorie materiāli ir domāti, lai uzlabotu bērnu uztveres attīstību. Kad bērns nonāk otrajā attīstības pakāpē, autori min, ka sajūtu materiāli būs tie, kas rada pamatu dziļākam intelektuālam darbam, jo priekšplānā izvirzās abstrakcija, kur sensorās prasmes kalpo kā kognitīvi instrumenti, ļaujot bērnam domāt sarežģīti, kritiski un radoši (Cossentino, Whitescarver, 2012).

Darba autore, analizējot Montessori pieejas izmantošanu jaunrades sekmēšanai pirmsskolā, secina, ka Montessori pieejā pastāv mijiedarbība starp bērnu, pieaugušo un vidi, kur pārsvarā bērns ir atbildīgs par savu mācību procesu, bet pieaugušais ir kā atbalsts. Montessori pieeja būs tā, kas sekmēs bērnu radošumu, jo šī pieeja sniedz bērnam brīvību. Daudzi pētnieki un autori uzskata, ka Montessori metode ir efektīva alternatīva tradicionālajai izglītībai, tāpēc darba autore secina, ka šī metode būtiski bagātina bērnus ar pieredzi.

2. EMPĪRISKAIS PĒTĪJUMS PAR MONTESORI PIEEJAS IZMANTOŠANU JAUNRADES SEKMĒŠANAI 5 – 6 GADUS VECIEM BĒRNIEM

2.1 Pētījuma metodoloģija

Darba autore veica pētījumu, lai noskaidrotu, kā, izmantojot Montessori pieeju, ir iespējams sekmēt **jaunradi** 5 – 6 gadus veciem bērniem.

Darbā tika izmantotas divas pētījuma metodes. Pirmā metode, ko darba autore izmantoja, bija teorētiskā pētījuma metode, kur tika analizēta literatūra un informācijas avoti par jaunradi un Montessori pieeju. Šajā metodē tika noskaidrots, kas ir jaunrade un kā Montessori pieejā tā var tikt sekmēta. Tāpat tika veikts izvēlētā vecumposma raksturojums un tika noskaidrots, ka Montessori pieeja var būt efektīva jaunrades sekmēšanā pirmsskolā.

Otrā metode, ko izmantoja darba autore, bija empīriskā pētījuma metode, kurā tika veikta pedagoģiskā novērošana, pedagoģiskā izmēģinājumdarbība, kas norisinājās no 2024. gada 16. septembra līdz 2024. gada 16. decembrim, kā arī šajā laika periodā tika veikta intervija, kurā tika intervēti 2 Montessori eksperti no Latvijas.

Pedagoģiskā novērošana jeb novērošana ir izziņas process, kurā, ilgstoši vai atkārtoti vērojot, uzzina vai secina. Novērošana ir viena no empīriskajām pētniecības metodēm, lai pārbaudītu teoriju un hipotēzi, un pēc šī procesa, informācija parasti tiek apkopota (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000).

Pedagoģiskā izmēģinājumdarbība jeb praktiskais pētījums ir pētījuma problēmas mērķtiecīga izziņāšana, izmantojot atbilstošas metodes un var būt jaunu zināšanu atklājēja (Izglītības terminu skaidrojošā tiešsaistes vārdnīca, 2024).

Intervija ir kādas personas vadīta saruna ar respondentu, lai iegūtu informāciju par kādu jautājumu vai problēmu (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000).

Atsaucoties uz pētījuma mērķi *“Teorētiski izpētīt un praktiski noskaidrot Montessori pieejas izmantošanu bērnu jaunrades sekmēšanā no 5 līdz 6 gadiem”*, tika veikta bērnu prasmju novērtēšana. Darba autore izvirzīja vērtēšanas kritērijus, lai pētījuma beigās tiktu atbildēts uz pētījuma jautājumu *“Kā Montessori pieeja sekmē bērnu jaunrades spēju attīstību 5 – 6 gadu vecumā?”*. Kritēriji tika izstrādāti balstoties uz caurviju prasmēm par jaunrades prasmēm pirmsskolā.

1. tabula. Jaunrades prasmes vērtēšanas kritēriji (Caurviju prasmes pirmsskolā, 2019).

Kritērijs Līmenis	Sācis apgūt (SA) (1 punkts)	Turpina apgūt (TA) (2 punkti)	Apguvis (A) (3 punkti)	Apguvis padziļināti (AP) (4 punkti)
Eksperimentējot izzina jauno	Darbojas ar dažādiem materiāliem, izrāda interesi par jauno	Ir gatavs izmēģināt jaunus paņēmienus vai darbības	Ir gatavs pārvarēt nedrošību, pieņemt izaicinājumus	Ir atvērts jaunai pieredzei
Rada jaunas idejas	Izmanto pieejamos materiālus radošā veidā	Spēlē iztēles spēles un fantazē. Rada dažādas idejas, ne vienmēr īsteno praktiski	Cenšas īstenot idejas. Pieaugušā mudināts vai patstāvīgi, izdomā risinājumus darbību veikšanai	Ar pieaugušā atbalstu izmēģina radošās domāšanas stratēģijas
Praktiski darbojoties, pēta dažādus objektus, materiālus	Praktiski darbojoties, savieno atšķirīgus elementus un novēro rezultātu	Izpēta dažādus elementus, izmēģina dažādus atšķirīgus to savienošanas veidus	Izvēlas atšķirīgus materiālus, tos radoši savienos, īstenojot savu ideju	Kombinē pieejamos objektus neierastos savienojumos
Īsteno idejas	Neatmaidīgi īsteno savu ideju	Atrod pašu interesējošas nodarbes, darbojas ilgstošu laika posmu	Darbojas, līdz paveic iecerēto līdz galam	Apņēmīgi īsteno savas ieceres
Spēj pārvarēt grūtības, ir apņēmīgs turpināt	Ar pieaugušā atbalstu pārvar nedrošību jaunās situācijās	Paveic iesākot ar vai bez citu atbalsta	Uzņemas iniciatīvu, neatmaidīgi darbojas	Gatavs piepūlēties, lai sasniegtu vēlamu

Pirmskolas izglītības apguves nobeigumā skolotājs novērtē bērnu sasniegumus attiecībā pret nozīmīgākajiem sasniedzamajiem rezultātiem (SR) šādos apguves līmeņos:

Sācis apgūts (SA) – bērns ir uzsācis sasniedzamā rezultāta apguvi, bet viņam ir nepieciešams atbalsts un regulāri pedagoga apstiprinājumi uzdevumu izpildei.

Turpina apgūt (TA) – bērns plānoto sasniedzamo rezultātu ir apguvis daļēji, un tas nav noturīgs. Dažkārt vēl nepieciešams atbalsta materiāls vai pedagoga atbalsts.

Apguvis (A) – bērns plānoto sasniedzamo rezultātu ir apguvis pilnībā. Tas ir noturīgs un spēj to lietot patstāvīgi.

Apguvis padziļināti (AP) – bērns plānoto sasniedzamo rezultātu ir apguvis pilnībā un tas ir noturīgs. Spēj to lietot patstāvīgi daudzveidīgās situācijās, pamatot pielietoto stratēģiju izvēli (Pirmsskolas mācību programma, 2019).

2.2 Pētāmās grupas apraksts

Pētījums tika veikts Privātajā pirmsskolas izglītības iestādē “X”, kur pētījumā piedalījās 14 bērni, no kuriem 5 ir meitenes un 9 ir zēni, vecumā no 5 līdz 6 gadiem.

Vide, kurā šobrīd darbojas Privātā pirmsskolas izglītības iestāde “X”, kur ikdienā tiek ņemtas vērā katra bērna individuālās spējas, intereses, temps un dāvanas, ir Montesori vide. Pirmsskolas izglītības iestādes, kurās ir sastopama Montesori vide, pilnībā atšķirsies no parastās valsts pirmsskolas izglītības iestādes. Šīs atšķirības ir pamanāmas gan telpu labiekārtošanā, gan mācību materiālos, gan mācību pieejā. Arī pētāmās grupas vide ir iekārtota pēc Montesori un šeit nebūs sastopami mācību jomu centri. Šajā vidē ir pieejami dažādi Montesori materiāli, kā, piemēram, dažādas spēles, rotaļas un mācību materiāli, kas ikdienā tiek pielietoti arī nodarbībās. Materiāli ir dažādi un ir paredzēti dažādām jomām un dzīves situācijām, piemēram, matemātikas jomai, valodas jomai, tehnoloģiju jomai, kā arī ir pieejami dažādi materiāli, kas attīsta praktisko dzīvi.

Montesori telpā, kurā uzturas bērns, ir izveidotas 5 zonas – praktiskās dzīves zona, sensorā jeb sajūtu zona, matemātikas zona, valodas attīstības zona un kosmosa jeb zinātņu zona.

Praktiskās dzīves zona – šajā zonā var atrast diezgan daudz materiālu no praktiskās dzīves, kas mājas apstākļos integrējas ikdienas dzīvē. Tie ir dažādi uzkopšanas materiāli, kā arī materiāli, kas paredzēti bēršanai un liešanai.

Sensorā jeb sajūtu zona – šajā zonā atrodas īpaši Montesori materiāli, kas izstrādāti, lai attīstītu kādas noteiktas prasmes, kā, piemēram, vizuālo un audio izšķirtspēju, taktilās, siltuma un citas sajūtas. Šo materiālu īpašās īpašības ir noteikts svars, izmērs, krāsa, tekstūra, skanējums utt.

Matemātikas zona – šajā zonā tiks atrasti tādi materiāli, kas paredzēti skaitļu, ciparu un to sastāvu apguvei un pilnīgai izpratnei, pamata matemātisko darbību apgūšanai un sarežģītāku matemātisko uzdevumu apguvei un veikšanai. Daži no materiāliem ir izveidoti tā, ka tie ir piemēroti vēl arī sākumskolas periodā.

Valodas zona – šajā zonā materiāli ir ne tikai universāli (izmantojami visu valodu apguves procesā), bet arī tādi, kas ir īpaši izstrādāti kādai konkrētai valodai.

Kosmosa jeb zinātņu zona – šajā zonā ir iekļauti paši galvenie un būtiskākie šīs zonas materiāli, kā, piemēram, globusi, pasaules un tās daļu karšu puzles, zemes un ūdens formu materiāli, botānikas un zooloģijas puzles, kā arī materiāli laika un pulksteņu apguvei (Latvijas Montessori centrs, 2024).

Pēc darba autores domām šāda mācību vide pozitīvi ietekmē bērnu attīstību, jo bērni dzīvei un skolas gaitām tiek sagatavoti ar radošu un interesantu pieeju, kur ikdienā netiek pielietotas jau zināmās mīkstās rotaļlietas, mašīnas un lelles.

Veicot pētījumu, darba autore, lai labāk izprastu bērnus, veica arī bērnu raksturojumu. Bērnu vārdi ir mainīti, lai nodrošinātu konfidencialitāti.

- Laine (6 gadi) – ļoti draudzīga, jauka un aktīva meitene. Ļoti izpalīdzīga un rūpīga. Labprāt izmēģina jaunas lietas, dalās ar savu pieredzi un nebaidās no jauniem izaicinājumiem un izteikt savu viedokli.
- Grēta (5 gadi) – klusa un mierīga meitene, taču ir radoša un labprāt iesaistās pedagoga ierosinātās aktivitātēs, pēcāk, pēc savas iniciatīvas, turpina darboties patstāvīgi.
- Amanda (6 gadi) – aktīva meitene, taču ar savu raksturu. Ne labprātīgi iesaistās pedagoga ierosinātās aktivitātēs, parasti veic darbības tikai ar pedagoga atbalstu, ja veic patstāvīgi, tad tikai uz īsu mirkli.
- Emīlija (6 gadi) – gudra un zinātkāra. Vēlas iegūt jaunu informāciju par sev interesējošajām lietām. Spēj būt atbildīga un pamācīt citus, ja tas ir nepieciešams. Jauka meitene ar plašu vārdu krājumu, spēj uzņemties iniciatīvu.
- Samanta (6 gadi) – klusa un mierīga meitene. Vairāk iesaistīsies aktivitātes tikai ar meitenēm, nekā ar puisiem, tomēr ir ļoti izpalīdzīga un nebaidās izteikt savu viedokli.
- Edgars (6 gadi) – izpalīdzīgs un gudrs puisis. Gan ar pedagoga iniciatīvu, gan pēc savas vēlmes iesaistīsies dažādās aktivitātēs un grupas darbos. Nebaidās no izaicinājumiem, vēlas izzināt jauno un labprāt izpalīdzēs arī saviem grupas biedriem.
- Nauris (6 gadi) – godīgs un izpalīdzīgs puisis. Priecīgs būt sadarbībā ar citiem grupas biedriem. Aktīvi iesaistās grupu darbos un mērķtiecīgi spēj izdarīt iesākto līdz galam. Ir mīļš un iejūtīgs pret saviem grupas biedriem.
- Daniels (6 gadi) – ļoti aktīvs puisis. Iesaistās dažādos grupas darbos, spēj būt uzņēmīgs un savu iesākto izdara līdz galam.

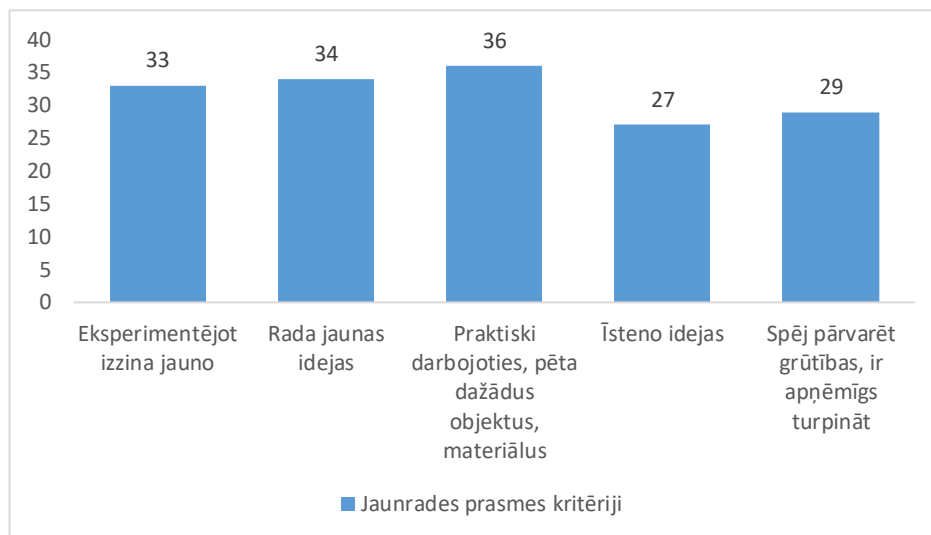
- Gustavs (6 gadi) – mīļš un iejūtīgs. Spēj izpaust savas jūtas. Nebaidās no izaicinājumiem, atbildīgs pret savu darbu. Spēj palīdzēt pieaugušajiem, iesaistās dažādās aktivitātēs.
- Deivids (5 gadi) – kluss un mierīgs puisis, taču ir gudrs. Sākumā nepieciešams pedagoga pamudinājums un atbalsts, kādos darbos, taču patstāvīgi paveiks jebkuru darbu līdz galam, ko būs iesācis.
- Kristofers (6 gadi) – jauks un mīļš puisis. Atbildīgs un kārtīgs. Svarīgi, lai grupas biedri justos labi, un apkārtējā vidē valdītu kārtība.
- Filips (5 gadi) – aktīvs un draudzīgs puisis. Veicot aktivitātes vai grupu darbus, vairāk nepieciešams pedagoga atbalsts. Grūti noturēt uzmanību.
- Bruno (6 gadi) – mierīgs un draudzīgs puisis, taču labprātāk izvēlēties draudzēties ar vienu vai diviem grupas biedriem ar kuriem ir veiksmīgāka sadarbība. Grūti vēl patstāvīgi veikt dažādas aktivitātes un grupu darbus. Ātri pazūd interese un grūti noturēt uzmanību ilgāku laiku.
- Tomass (5 gadi) – zinātkārs un aktīvs puisis. Pagaidām vēl iejūtas apkārtējā vidē, jo tikai nesen uzsāka pirmsskolas gaitas un līdz šim ir sanācis ļoti daudz slimot. Nespēj ilgi noturēties pie viena materiāla vai grupas darba, taču mēģina izziņāt katru materiālu un darbību. Vairāk nepieciešams pedagoga atbalsts.

Darba autore savu ikdienu pavada kopā ar šiem bērniem, tāpēc veiksmīgi tika izveidota sākotnējā tabula ar novērojumiem par bērnu prasmēm pētījuma sākumā (sk. 2 tabulu).

2. tabula. Bērnu jaunrades prasmju apguves līmeņi pirms pētījuma

Novērošanas kritēriji	Bērnu vārdi													
	Laine	Grēta	Amanda	Emīlija	Samanta	Edgars	Nauris	Daniels	Gustavs	Deivids	Kristofers	Filips	Bruno	Tomass
Eksperimentējot izzina jauno	A	TA	TA	A	A	A	A	A	A	TA	A	SA	SA	SA
Rada jaunas idejas	A	TA	TA	A	A	A	A	A	A	TA	A	SA	TA	SA
Praktiski darbojoties, pēta dažādus objektus, materiālus	A	TA	TA	A	A	A	A	A	A	TA	A	TA	TA	TA
Īsteno idejas	A	TA	SA	TA	TA	A	TA	A	TA	TA	TA	SA	SA	SA
Spēj pārvarēt grūtības, ir apņēmīgs turpināt	A	TA	SA	TA	TA	A	A	A	A	TA	TA	SA	SA	SA

Veicot jaunrades prasmju sākotnējo vērtējumu, darba autore pielīdzināja punktus katram apguves līmenim: sācis apgūt (SA) – 1 punkts, turpina apgūt (TA) – 2 punkti, apguvis (A) – 3 punkti, apguvis padziļināti (AP) – 4 punkti. Pēc tam iegūtie dati tika apkopoti un atspoguļoti diagrammā, kur norādīts bērnu jaunrades prasmju kopējais punktu skaits pēc 5 dažādiem kritērijiem (sk. 1.attēlu).

1.attēls. Bērnu jaunrades prasmju kopējie apguves līmeņi

Izvērtējot iegūtos datus, darba autore izvirza vienu jaunrades prasmes kritēriju, kur bērnu kopējais apguves līmenis ir visaugstākais – praktiski darbojoties, pēta dažādus objektus, materiālus (36 punkti). 8 bērni (Laine, Emīlija, Samanta, Edgars, Nauris, Daniels, Gustavs un Kristofers) šo prasmi jau ir apguvuši, jo šiem bērniem drīzumā sāks palikt jau 7 gadi, taču 6 bērni (Grēta, Amanda, Deivids, Filips, Bruno un Tomass) vēl šo prasmi tikai turpina apgūt, jo tikai pirmo semestri ir šajā pirmsskolas grupā. Darba autore vēl šo rezultātu skaidro ar to, ka šajā pirmsskolas vidē bērniem ir pieejami visdažādākie materiāli un objekti ar kuriem viņiem ļoti patīk darboties ikdienā un varētu darboties visas dienas garumā.

Taču, viszemākais apguves līmenis – īsteno idejas (27 punkti). Tikai 3 bērni (Laine, Edgars un Daniels) šo prasmi ir apguvuši, 7 bērni (Grēta, Emīlija, Samanta, Nauris, Gustavs, Deivids un Kristofers) turpina apgūtu un 4 bērni (Amanda, Filips, Bruno un Tomass) ir tikai sākuši apgūt šo prasmi. Darba autore šo rezultātu skaidro ar to, ka 7 bērni, kas vēl turpina apgūt jau tuvojas pie apgūts līmeņa, taču dažreiz vēl nepieciešams pedagoga atbalsts, bet 4 bērniem, kas ir tikai sākuši apgūt šo prasmi, vēl nepieciešams nostiprināt uzmanības noturību un pastāvību.

2.3 Intervijas analīze

Darba autore, lai labāk sekmētu jaunradi, veica bērnu novērojumus, izmantojot montesori materiālus, taču, lai labāk izprastu, kā Montesori pieeja un materiāli var būt labs palīgs jaunrades sekmēšanā, darba autore veica interviju ar divām Montesori ekspertēm Latvijā.

Pirmā eksperte (A) ir Evelīna Sproģe – AMI skolotāja asistents, blogere, Montesori speciālists.

Otrā eksperte (B) ir Inita Turka – Privātās pirmsskolas izglītības iestādes “X” dibinātāja un vadītāja, Montesori speciālists.

Intervija ar Evelīnu Sproģi norisinājās attālināti Google meet platformā un tā norisinājās 2024. gada 13. decembrī. Savukārt, intervija ar Initu Turku norisinājās klātienē 2024. gada 29. novembrī.

Intervijas mērķis bija izprast, kā darbojas Montesori pieeja un vai šī pieeja var būt efektīvs veids, kā sekmēt bērnu jaunradi pirmsskolā. Tāpat intervijas mērķis bija uzzināt ekspertu paņēmienus, materiālus un aktivitātes, ko viņi izmanto savā darbā, lai sekmētu bērnu jaunradi, kā arī izprast to, kāda tad ir atšķirība starp tradicionālo izglītības modeli un Montesori pieeju.

Intervijai tika izvēlēti šie eksperti, jo viņi ir zinoši un ar pieredzi bagāti šajā jomā. Evelīna Sproģe tika izvēlēta intervijai, jo viņa ir atpazīstama Montesori personība Latvijā un viņa ar interesi un mīlestību iesaistās savā darbā, tāpat iesaistījās arī intervijā, kā arī darba autorei deva padomus, kā darboties Montesori vidē. Inita Turka intervijai tika izvēlēta, jo viņa ir atvērusi savu privāto pirmsskolas izglītības iestādi ar Montesori pieeju, kā arī ar mīlestību, prieku un radošumu darbojas savā jomā, lai katram bērnam un kolēģim iedegtu prieka dzirksti acīs.

3. tabula. Ekspertu intervijas apkopojums

Jautājumi	Eksperts A	Eksperts B	Atslēgvārdi
Kā Jūs domājat, kā Montesori pieeja sekmē bērnu jaunradi 5-6 gadu vecumā?	Tā atslēga ir sagatavotā vide, sagatavotais pieaugušais un brīvā izpausme. Tāpat arī šis jauktais vecums, kur bērni viens otru pavelk uz jaunrades izpausmi un	Kad šajā vecumā nostiprinās matemātika un veidojas lasītprasme, Montesori pieeja un vide ir neatņemama sastāvdaļa bērnu attīstībā, jo bērns katru materiālu	Vide, brīvība, unikalitāte

	iedvesmojas viens no otra.	apgūst sev unikālā veidā.	
Kādas Montessori metodes un materiālus Jūs izmantojat, lai sekmētu bērnu jaunradi?	Man ļoti patīk izmantot, kas ir valodas materiāls – metāla ieliktni. Tāpat arī patīk visi sajūtu materiāli un praktiskās dzīves vingrinājumi, jo tie ir pamati, lai sekmētu jaunradi.	Mums viena daļa materiālu ir rūpnieciski, kas ir sūtīti, bet ir daļa, kas ir gatavoti pašrocīgi un katram pedagogam ir iespēja šos materiālus papildināt. Ļoti patīk izmantot melno vēstures laika lenti, ko bērni apgūst ar interesi.	Valoda, praktiskā dzīve, sensorais, pašrocīgi gatavots
Kā Jūs novērtējat bērnu jaunrades izpausmes Montessori vidē? Vai ir kādas konkrētas pieejas?	Man liekas, ka indikātors būs tas, ka es redzu jeb novēroju to, ko dara bērns.	Man pašai nav tādas konkrētas pieejas, jo esam maza iestāde un katru bērnu zinām personīgi. Taču šeit ļoti labi strādā novērojumi un savstarpēja komunikācija.	Novērošana
Kādi ir galvenie plusi un mīnusi, izmantojot Montessori pieeju jaunrades sekmēšanai 5 – 6 gadus veciem bērniem?	Viens no mīnusiem varētu būt tas, ka pedagogs liek bērnam darīt visu pēc sava piemēra un neļauj izpausties. Viens no plusiem, ka var bērnam dot to labāko un kvalitatīvāko.	Manuprāt, mīnuss ir, ja tas ir tīrs Montessori, tikai tā materiāli un netiek piedāvāts nekas cits, tā bērniem radot komplicētu mācīšanos. Pluss ir specializēti jomu materiāli, kas spēj palīdzēt bērnam apgūt jau to, ko viņš apgūs varbūt tikai skolā.	Pluss – dažādi kvalitatīvi materiāli Mīnuss – ierobežota mācīšanās
Vai esat novērojuši atšķirību bērnu radošajās izpausmēs, salīdzinot tradicionālo izglītības modeli ar Montessori vidi?	Jā, esmu. Bērni, kas ir bijuši saistīti ar Montessori, viņiem nav problēmu pieiet radoši problēmu risināšanai un ir vērojama bērnu sadarbība. Savukārt, tradicionālajā izglītībā liekas kā	Jā, īstenībā pat katastrofāli. Bērniem, kas atnāk un ir strādājuši tikai ar darba lapām, kuriem nav veltīta uzmanības uz to, kas viņus interesē, jāpaiet ilgam laikam, lai viņi sāktu	Radošums, ielikts rāmjos

	tādā kastē, kur visiem jādara vienādi.	normalizēt Montessori un izpaustu savas radošās prasmes.	
Kā Jūs motivējat bērnus būt radošiem?	Es rādu savu piemēru, mudinu pamēģināt un darbojos kopā ar bērniem. Tāpat kopā ar bērniem meklējam idejas kā izpausties ar pieejamiem materiāliem.	Manliekas, radošums ir katrā bērnā, tāpēc bērnam tiek piedāvātas daudz dažādas aktivitātes, kur viņam izpausties. Ļaut viņiem darboties pašiem.	Idejas, aktivitātes

Darba autore, veicot savu intervijas analīzi, uztvēra savus unikālos atslēgvārdus, kur vieni no galvenajiem atslēgvārdiem, kas atspoguļojas abās intervijās ir vide, unikalitāte, materiāli, brīvība, novērošana, idejas, radošums. Pēc darba autores domā, šie atslēgvārdi ir tie, kas kopumā raksturo Montessori pieeju, parāda to, kāda tā ir un kā tā sekmē bērnu jaunradi.

Pēc veiktās intervijas, darba autore secina, ka intervētie eksperti ir ziņoši savā jomā un ļoti labi pārzin Montessori pieeju, kas dod pozitīvu apstiprinājuma, ka intervijai tika izvēlēti atbilstoši eksperti. Tāpat intervijas laikā ekspertiem bija savi viedokļi, piemēri un ieteikumi, lai darba autorei būtu veiksmīgāka darba izstrāde. Eksperti zina, kādas metodes izmantot savā darbā un droši apgalvo, ka Montessori pieeja sekmē bērnu jaunradi.

2.4 Pedagoģiskā izmēģinājumdarbība

Veicot pedagoģisko izmēģinājumdarbību, darba autore izvēlējās 3 Montessori materiālus, lai, darbojoties ar šiem materiāliem, sekmētu bērnu jaunradi. Tāpat šie materiāli bija ieteikti darba autorei arī no ekspertu puses. Pētījumā tika izmantots rozā tornis, brūnās trepes un metāla ieliktni. Lai vieglāk saprastu katru materiālu, tika veikts to raksturojums, kā arī aprakstīts materiāla tiešais un netiešais mērķis.

Rozā tornis – šis materiāls ir sensorais jeb sajūtu materiāls, kas palīdz attīstīt trīs dimensiju izšķirtspēju, kas ir arī materiāla tiešais mērķis, koncentrēšanos un acu-roku kustību. Materiāls sastāv no 10 dažāda lieluma kubiem un palīdz bērnam apgūt lieluma maiņu – liels, lielāks, vislielākais. Izmantojot katru kubu, bērnam ir iespējas izjust kā mainās lielumu un svars katram kubam. Rozā torni ir iespēja kombinēt arī ar citiem sajūtu materiāliem, kā, piemēram,

brūnajām trepēm. Materiāla netiešais mērķis – muskuļu, svara un lieluma maiņas treniņš (Mazā cilts, 2016).

Brūnās trepes – arī šis materiāls ir sensorais jeb sajūtu materiāls. Tas sastāv no 10 koka prizmām, kuras ir vienāda garuma, taču pārējās malas ir atšķirīgas. No tām tiek veidotas trepes, kas sākas no platakās prizmas un iet līdz šaurākajai, tā apgūstot jēdzienu – šaurs, plats, plataks. Ir iespēja kombinēt kopā ar rozā torni. Tāpat, kā rozā tornim, arī šim materiālam tiešais mērķis ir trīs dimensiju izšķirtspēja, bet netiešais mērķis ir muskuļu un svara treniņš (Mazā cilts, 2016).

Metāla ieliktni – šis materiāls pieder pie valodas materiāla, kas ir labs palīgīdzeklis, lai trenētu roku. Materiāla tiešais mērķis ir mācīt turēt pareizi rakstāmpiederumu un trenēt muskuļus rakstīšanas veikšanai, savukārt, netiešais mērķis – viegla rakstīšana, krāsu un formu izpratne un rokraksta veidošana.

Montesori pieejā stingri tiek piekopta trīs pakāpju lekcija, tā ir metode, kur bērni pirmajā reizē tiek iepazīstināti ar jaunu materiālu vai jēdzienu. Tāpēc darba autore sāka ar materiālu iepazīšanu, kas ir vissvarīgākais punkts Montesori pieejā, kur tika demonstrēts rozā tornis, brūnās trepes un metāla ieliktni.

Izmēģinājumdarbības laikā katram bērnam, tika izvērtēti visi 5 jaunrades kritēriji, izmantojot 3 Montesori materiālus.

1. Materiālu iepazīšana

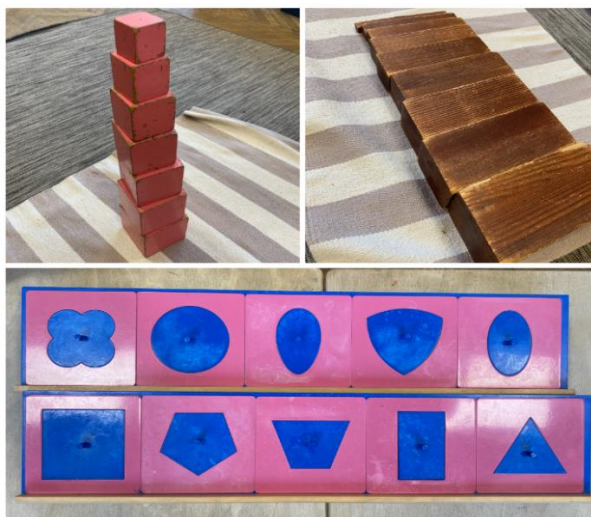
Darba autore sākotnēji veica katra materiāla demonstrējumu, lai bērniem būtu vieglāk saprast, kā ar to darboties (sk. 2.attēlu).

Kritērijs: Eksperimentējot izzina jauno.

Pēc Montesori pieejas, pedagogs parāda, kādas darbības nepieciešams veikt, lai varētu sākt darboties ar katru materiālu. Vispirms pedagogs parāda, ka nepieciešams paņemt paklāju un to izrullēt uz grīdas, tad parāda, kā pareizi paņemt materiālu un to aiznest līdz izrullētajam paklājam. Rozā tornis un brūnās trepes jānes pa vienam kubam vai prizmai un sāk ar mazāko. Pedagogs lēnām un nesteidzīgi parāda, kā uzbūvē torni un trepes, lēnām runājot un stāstot, kādas darbības veic. Kad tornis un trepes ir gatavas, pedagogs kopā ar bērnu apiet tiem apkārt un to apskata no visām pusēm. Savukārt, ar metāla ieliktniem ir savādāk. Šo materiālu pedagogs demonstrē uz galda, lai vieglāk būtu strādāt ar šo materiālu. Pedagogs lēnām atnes metāla ieliktnus līdz galdam, paņem baltu lapu un paņem sev vēlamu formu vai tās rāmi. Tad savu izvēli uzliek uz baltās lapas, paņem zīmuli, parādot kā to turēt, trijos rakstīšanas pirkstos. Lai forma vai rāmis nenobīdītos, tas stipri jātur ar kreiso roku. Pedagogs lēnām parāda, ka forma jāvelk lēnām pulksteņrādītāja virzienā, neatraujot roku (Pink tower, 2012).

Tiešs demonstrējums palīdz bērniem saskatīt nepieciešamās darbības un kādus materiālus nepieciešams izmantot, tādā veidā viņš trenē savu atmiņu un bagātina savu jaunradi, jo bērns iedvesmojas no apkārtējiem un no tā ko viņš pieredz, tā kļūstot radošāks.

Šajā uzdevumā tika vērota bērnu interese uz jauno, kā viņi izpēta katru materiālu un vai viņi ieklausās pedagoga skaidrojumos.

2.attēls. Montesori materiāli (rozā tornis, brūnās trepes, metāla ieliktni)

Pēc autores novērojumiem, bērni izrādīja lielu interesi par materiāliem un bija gatavi ar tiem darboties jau uzreiz, kā arī uz katru materiālu pieteicās vairāki bērni vienlaicīgi. Piemēram, ar rozā torni vairāk vēlējās darboties Laine, Grēta un Nauris, jo viņiem piesaistīja rozā krāsa. Arī uzdevuma laikā visi trīs bērni kopīgi aplūkoja materiālu un Laine ar Grētas jau izteica savas idejas, ko pēc tam veidos no materiāla. Nauris aplūkoja katru rozā kubu un jau salīdzināja tos pēc lielumiem. Ar brūnajām trepēm vairāk iepazinās tieši Edgars, Daniels un Gustavs, viņi pētīja katra lieluma koka prizmas un jau domāja kā vēlāk darbosies ar materiālu. Metāla ieliktnus vairāk izpētīja Amanda, Emīlija, Samanta, Deivids un Kristofers. Viņiem ļoti patika dažādās formas, ko piedāvā materiāls un nosauca, kas viņiem asociējas ar katru formu. Emīlija un Kristofers vēl grupas telpā mēģināja saskatīt atbilstošus priekšmetus vai objektus katrai formai.

Pēc uzdevuma beigām, darba autore secināja, ka bērni tiešām izrāda interesi par jauno un ir gatavi eksperimentēt ar dažādiem materiāliem un pielikt klāt vēl citas lietas, lai tikai darbošanās procesu padarītu vēl interesantāku.

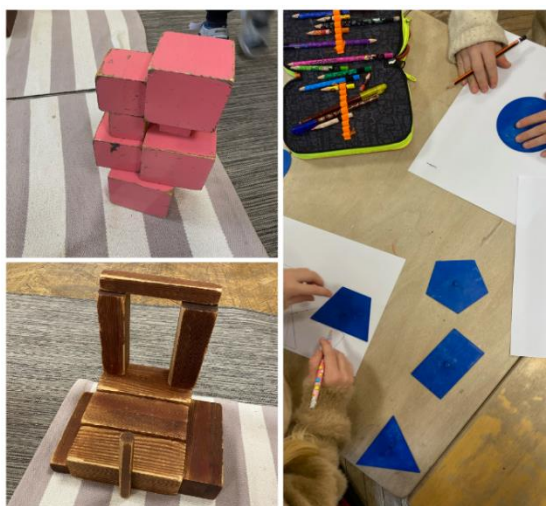
2. Patstāvīgā darbība

Šajā uzdevumā darba autore aicināja bērnus darboties atsevišķi ar katru materiālu, lai viņiem nostiprinātos zināšanas par to, ko ir iespēja izveidot no katra materiāla atsevišķi un kā tas strādā.

Kritērijs: Rada jaunas idejas; Praktiski darbojoties, pēta dažādus objektus un materiālus.

Pēc Montesori pieejas, pedagogs aicina bērnu izrullēt paklāju un kopā ar bērnu dodas uz sensoro zonu vai valodas zonu un identificē nepieciešamo materiālu, kādu bērns vēlas. Tad pedagogs aicina bērnu pareizi paņemt materiālu un lēnām aiznest to uz izrullēto paklāju vai galdu. Pedagogs kopā ar bērnu lēnām pārrunā turpmākās darbības. Bērns uzsāk darboties ar materiālu un pedagogs vēro bērna darbības. Sniedz atbalstu, ja tas nepieciešams. Pēc uzdevuma beigām, pedagogs apskata bērna veidojumu un sniedz atgriezenisko saiti par bērna veikumu. Ar atgriezenisko saiti, pedagogs palīdz bērnam būt pašpārliecinātam par savu darbu. Tā dod bērnam motivāciju darboties tālāk un attīstīt vairāk savu jaunradi.

Šajā uzdevumā tika vērota bērnu darbības kā viņi spēj darboties ar katru materiālu atsevišķi un kas no tā tiks izveidots.

3.attēls. Patstāvīgās darbības ar katru Montesori materiālu

Darbojoties ar rozā torni, Laine un Grēta sākumā salika torni, sākot ar lielāko kubu un beidzot ar mazāko kubu. Pēc tam meitenes veidoja dažādas torņa versijas, kas viņām ļoti patika. No sākuma meitenes izmantoja visus 10 rozā kubus, bet pēc tam mēģināja izveidot objektu no 8 un 5 kubiem. Arī citi bērni izmēģināja rozā torni, taču dažas idejas tika atkārtotas no Laines un Grētas. Protams, darbojoties ar brūno torni, Edgaram, Danielam un Gustavam no sākuma bija jāizmēģina, cik augstu torni viņi var izveidot no 10 koka prizmām, taču pēc tam jau mēģināja izveidot celtnes, kas ir nedaudz zemākas, izmantojot tikai 9 vai 6 prizmas. Savukārt, Emīlija, Samanta, Deivids un Kristofers ar aizrautību centās izvilkāt visas metāla ieliktna formas.

Pēc autores novērojumiem, tiek secināts, ka bērniem patīk jaunas idejas, viņi uzklasa tās no pedagoga puses, kā arī domā un rada savas idejas. Bērni ar aizrautību darbojās ar katru materiālu, tos savienojot, un domāja aizvien jaunas idejas, ko varētu izveidot no pieejamā materiāla.

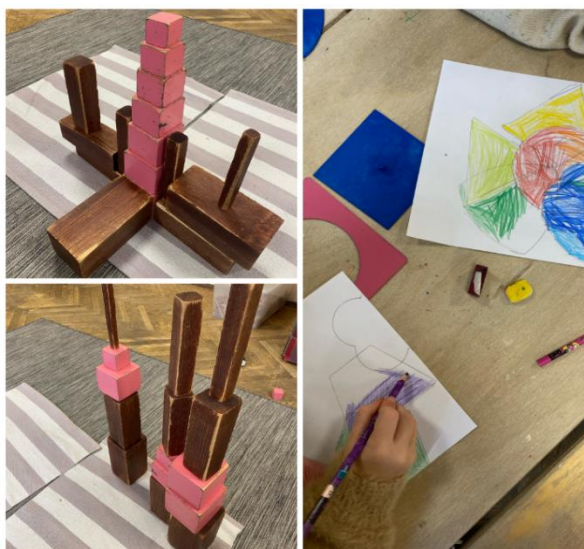
3. Jaunrades aktivitāte

Lai darbošanos ar materiāliem padarītu interesantāku, aizraujošāku un nepazaudētu bērnos interesi, darba autore aicināja bērnus apvienot materiālus vai izpausties ar tiem pēc savas gribas.

Kritērijs: Īsteno idejas; Spēj pārvarēt grūtības, ir apņēmīgs turpināt.

Pēc Montesori pieejas, kad bērns ir apguvis izmantot katru materiālu atsevišķi, pedagogs aicina bērnu apvienot materiālus vai izpausties ar tiem, kā bērns vēlas. Piemēram, ir iespēja rozā torni apvienot ar brūnajām trepēm, bet, darbojoties ar metāla ieliktniem, darbu ir iespējams papildināt, zīmējot dažādas formas kopā un tās izkrāsojot vai jeb kā citādi izpausties. Bērns uzsāk darboties ar sevis izvēlētiem materiāliem un pedagogs vēro bērna darbības un, ja nepieciešams, sniedz bērnam atbalstu. Pēc uzdevuma beigām pedagogs vēro bērna veikumu un sniedz atgriezenisko saiti. Montesori pieejā, atgriezeniskā saite no pedagoga puses ir ļoti svarīga. Tā palīdz celt bērna pašizpausmi un stiprina bērnu jaunradi.

Šajā uzdevumā tika vērots, kā bērni tiek galā ar grūtībām, kad ir dota iespēja apvienot materiālus un vai viņi ir apņēmīgi turpināt un īstenot savu ideju līdz galam, kad ir jāpieliek nedaudz vairāk piepūles un jāpastrādā nedaudz ilgāk pie viena darba.

4.attēls. Jaunrades aktivitāte ar Montesori materiāliem

Pēc darba autores ieteikuma, bērni izrādīja iniciatīvu materiālu apvienošanā. Laine, Emīlija un Edgars, sadarbojoties kopā un papildinot viens otru, izveidoja dažādus torņus un citus objektus, apvienojot rozā torni un brūnās trepes. No abiem materiāliem, bērni izmantoja 6 kubus un 9 prizmas Tāpat, šo iespēju apvienot materiālus, izmantoja arī Deivids un Bruno. Viņi, savukārt, izmantoja 9 prizmas un 7 kubus. Kopīgi sadarbojoties, tapa dažādi torņi. Savukārt, ar metāla ieliktniem sāka darboties bērni (Amanda, Nauris Daniels, Gustavs, Filips un Tomass), kas vēl iepriekš tos nebija izmēģinājuši. Emīlija, Samanta, Kristofers, Gustavs un

Filips bija gatavi turpināt darbu arī pēc formu uzzīmēšanas. Viņi papildināja darbu ar dažādām krāsām vai formas salika tā, lai veidotos kāds objekts, piemēram, māja vai puķe. Šajā uzdevumā, Gustavs un Filips, izmantoja tikai 2 formas, bet pārējie bērni izmantoja vismaz 5 vai 6 formas.

Taču pēc autores novērojumiem, tiek secināts, ka tikai daļai bērnu izdevās tikt galā ar šo uzdevumu, jo viņi izdarīja savu plānoto uzdevumu līdz galam, īstenojot savu ideju, un spēja pārvarēt radušās grūtības. Daļa bērnu šo uzdevumu neizpildīja līdz galam. Tie bija bērni, kam sagādāja grūtības ilgi noturēties pie savas plānotās idejas, nebija vēlmes šo uzdevumu veikt vai arī nebija savas idejas ko īstenot.

2.5 Datu analīze un rezultāti

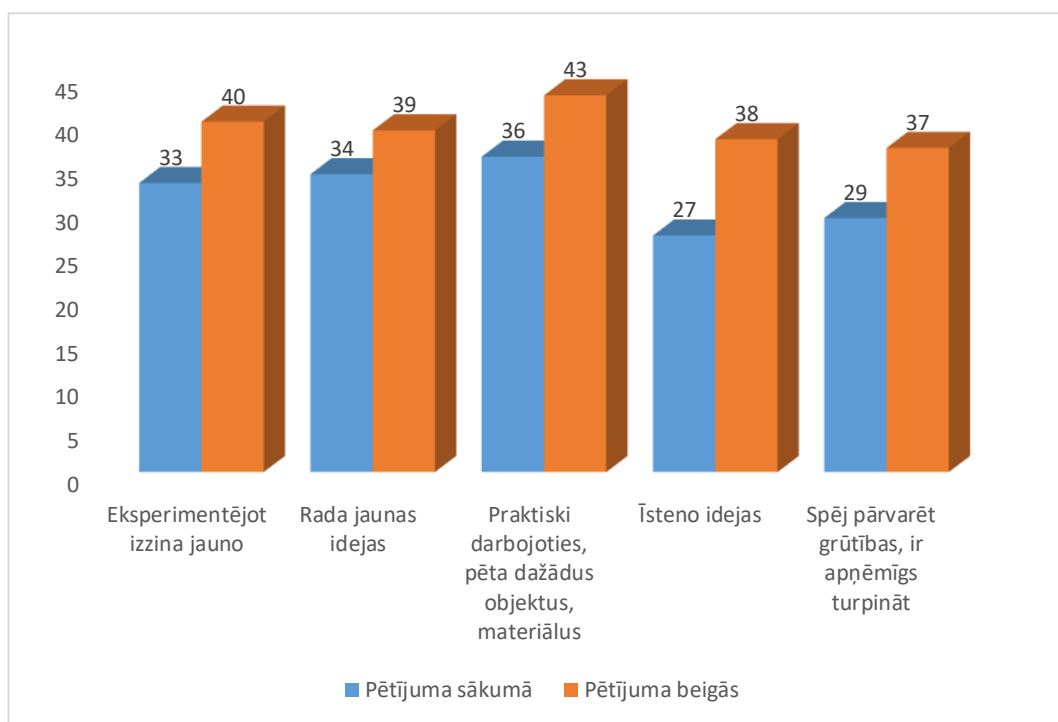
Lai darba autore veiktu secinājumus, tika veikta atkārtota jaunrades prasmju novērtēšana pēc visiem 4 apguves līmeņiem (sk. 4.tabulu).

4. tabula. Bērnu jaunrades prasmju apguves līmeņi pēc pētījuma

Novērošanas kritēriji	Bērnu vārdi													
	Laine	Grēta	Amanda	Emīlija	Samanta	Edgars	Nauris	Daniels	Gustavs	Deivids	Kristofers	Filips	Bruno	Tomass
Eksperimentējot izzina jauno	AP	A	TA	A	A	AP	A	AP	AP	TA	A	TA	TA	SA
Rada jaunas idejas	A	A	TA	A	A	AP	A	AP	A	TA	A	TA	TA	TA
Praktiski darbojoties, pēta dažādus objektus, materiālus	A	A	A	A	A	AP	A	AP	AP	A	AP	TA	TA	TA
Īsteno idejas	AP	TA	SA	A	A	AP	A	AP	A	A	A	TA	TA	SA
Spēj pārvarēt grūtības, ir apņēmīgs turpināt	A	A	TA	A	TA	AP	AP	AP	A	TA	TA	TA	TA	SA

Pēc atkārtotas jaunrades prasmju novērtēšanas, tiek novērots, ka daudziem bērniem ir paaugstinājies apguves līmenis, tādēļ, tiek secināts, ka Montesori materiālu izmantošana var būt veiksmīga bērnu jaunrades sekmēšanā.

Tāpat tika veikta bērnu jaunrades prasmju kopējā punktu skaita apkopojums diagrammā, gan pētījuma sākumā, gan pētījuma beigās, lai salīdzinātu rezultātu.

5.attēls. Bērnu jaunrades prasmju kopējie apguves līmeņi pirms un pēc pētījuma

Izvērtējot iegūtos datus, tiek secināts, ka kritērijam, kam bija visaugstākais apguves līmenis (36 punkti) – praktiski darbojoties, pēta dažādus objektus, materiālus – arī pētījuma beigās ir kā kritērijs ar visaugstāko apguves līmeni (43 punkti), jo 7 bērniem (Grētai, Amandai, Edgaram, Danielam, Gustavam, Deividam un Kristoferam) apguves līmenis paaugstinājās un tāpēc tiek novērota, kā tā ir vislabāk apgūtā prasme pētījuma laikā.

Savukārt, pētījuma sākumā, kritērijam – īsteno idejas – bija viszemākais apguves līmenis (27 punkti), taču pētījuma beigās šim kritērijam ir 38 punkti, jo 11 bērniem apguves līmenis paaugstinājās un tas liecina, ka bērni ir uzlabojuši savu spēju, īstenot idejas, pārvērst reālās darbības, kas ir ļoti svarīga sastāvdaļa jaunradē.

Taču pētījuma beigās viszemākais apguves līmenis (37 punkti) ir kritērijam – spēj pārvarēt grūtības, ir apņēmīgs turpināt. Protams, šis kritērijs ir nedaudz progresējis un 8 bērniem apguves līmenis ir paaugstinājies, taču tas liecina par to, ka šajā kritērijā, nedaudz vairāk jāpastrādā ar bērniem un pie viņu motivēšanas.

Pēc šāda rezultāta, darba autore secina, ka izmantotie Montesori materiāli ir ļoti labi palīdzējuši un ka Montesori pieeja ir efektīva bērnu jaunrades sekmēšanā. Salīdzinot rezultātus pētījuma sākumā un beigās, ir ļoti labi redzams, ka visiem kritērijiem ir bijis progress.

SECINĀJUMI

1. Jaunrade ir komplekss fenomens, kurā ir sastopama atbilstoša vide un atbalsts. Radošums ir diezgan nozīmīgs bērnu attīstībā un šādā vidē radošums attīstās visos vecumposmos, jo īpaši jau pirmsskolas vecumā.
2. 5-6 gadu vecumā bērnam veidojas viņa personība un sociālas prasmes. Viņš vairāk kontrolēt savas emocijas, kā arī mēģina saprast citu emocijas un jūtas. Bērniem šajā vecumā nepieciešams atbilstošs atbalsts, kā arī piemērota vide, kas spētu turpināt attīstīt bērna turpmākos procesus.
3. Montesori pieejā pastāv mijiedarbība starp bērnu, pieaugušo un vidi, kur bērns ir atbildīgs par savu mācību procesu. Montesori pieeja sekmē bērnu radošumu, jo šī pieeja sniedz bērnam brīvību, kā arī Montesori metode ir efektīva alternatīva tradicionālajai izglītībai, tāpēc šī metode būtiski bagātina bērnus ar pieredzi.
4. Pētījums pierādīja, ka Montesori pieeja var būt efektīva bērnu jaunrades sekmēšanā. Pētījuma laikā bērni demonstrēja savas zināšanas Montesori pieejā ar tā atbilstošiem materiāliem, kur pēc tam bija redzami uzlabojumi bērnu radošumā.
5. Kaut gan pētījuma laikā tika novēroti uzlabojumi, daļa bērnu uzdevumu laikā saskarās ar grūtībām, līdz ar to nepieciešams piestrādāt pie bērnu atbalsta un motivēšanas.
6. Intervijas ar Montesori ekspertēm norādīja uz būtiskām lietām, kas nepieciešams, lai bērnu jaunrades sekmēšana Montesori pieejā būtu veiksmīga. Tāpat ekspertu viedoklis bija apstiprinājums tam, ka Montesori pieeja ir ne tikai teorētiski pamatota, bet arī praktiski.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN INFORMĀCIJAS AVOTU SARAKSTS

1. Briška, I., Kalēja-Gasparoviča, D. (2020). *Skolēna radošuma sekmēšana un vērtēšana*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds
2. Brookfield School. (2022). *Stimulating Creativity in a Montessori School*. [skatīts: 26.10.2024]. Pieejams: <https://www.brookfieldschool.org/blog/entry/educational-theory/stimulating-creativity-in-a-montessori-school/>
3. Brookfield School. (2022). *Study finds Montessori education improves lifelong well-being*. [skatīts: 26.10.2024]. Pieejams: <https://www.brookfieldschool.org/blog/entry/general-blog/study-finds-montessori-education-improves-lifelong-well-being/>
4. Caurviju prasmes pirmsskolā. (2019). [skatīts: 16.10.2024]. Pieejams: <https://mape.gov.lv/api/files/CEE87222-93EE-43BA-9BB0-1CD1AE130264/download>
5. Cossentino, J., Whitescarver, K. (2012). *Visual thinking and Montessori*. Montessori International
6. Deivisa, S. (2020). *Montesori mazulis*. Rīga: Izdevniecība "Latvijas Mediji"
7. Demitere, D. (2020). *Atver sirdi Montesori*. Jelgavas tipogrāfija
8. Dzintare, D., Krinkele, V., Lūciņa, Z., Gailuma, S., Ņefjodova, O., Liepiņa, T., Freiberga, I. (2002). *Bērns kā individualitāte pirmsskolas izglītības iestādē*. Rīga: Izglītības soļi
9. Fleming, J., D., Culclasure, B., Zhang, D. (2019). *The Montessori Model and Creativity*. Journal of Montessori Research
10. Goulet, A. (2021). *5 – 6 year old: Social development*. [skatīts: 07.12.2024]. Pieejams: <https://naitreetgrandir.com/en/step/5-8-years/development/5-6-years/child-5-6-years-social-development/>
11. Helminga, H. (2006). *Montesori pedagogija*. Rīga: Jumava
12. Izglītības terminu skaidrojošā tiešsaistes vārdnīca. (2024). [skatīts: 07.12.2024]. Pieejams: <https://termini.gov.lv/kolekcijas/131/skirklis/497604>
13. Kalvāns, Ē. (2018). *Attīstības psiholoģija*. Rēzekne: Tehnoloģiju akadēmija
14. Kaša, R. (2009). *(Radošās) domāšanas prasmes Latvijas skolās*. Rīga: Radošuma pils
15. Korčaks J. (1986). *Kā mīlēt bērnu?* Rīga: Zvaigzne ABC

16. Kraģis, I. (2018). *Radošums un mācību vide: definējošie un saistošie faktori*. Latvijas Universitātes raksti, 817. sēj. Rīga: LU
17. Kraģis, I. (2019). *Radošums un kritiskā domāšana*. Rīga: Mansards
18. Latvijas Montessori centrs. (2024). *Iekārtotā vide 3-6 gadu vecumposmam*. [skatīts: 22.12.2024]. Pieejams: <https://www.montessori-center.lv/sagatavotavide/>
19. Mazā cilts. (2016). *Montessori sajūtu materiāli*. [skatīts: 07.12.2024]. Pieejams: <https://mazacilts.lv/blogs/news/montessori-sensorikas-materiali?srsId=AfmBOoolLeQPw4ed-dkq0MDp7PoZ5tCQtFaTs17PE75vKkEAPj0e1I0m>
20. Mclean, S. (2020). *Understanding child development: Ages 5 – 8 years*. [skatīts: 07.12.2024]. Pieejams: <https://emergingminds.com.au/resources/understanding-child-development-ages-5-8-years/#typical-development-for-children-aged-5-8-years>
21. Montessori Academy. (2017). *Montessori And Creativity – Nurturing Children’s Creativity*. [skatīts: 24.10.2024]. Pieejams: <https://montessoriacademy.com.au/montessori-cultivate-creativity/>
22. Navarra, I. (2019). *The Montessori Approach to Early Childhood Education: Benefits and Challenges of Mixed-Age Classrooms as an Essential Montessori Schools Feature*. The Future of Education 9th Edition
23. *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. (2000). Rīga: Zvaigzne ABC
24. Pink tower. (2012). *Metāla ieliktni*. [skatīts: 10.12.2024]. Pieejams: <https://pinktower.weebly.com/jaunumi/category/metala%20ielikni7ba79cce39>
25. Pirmsskolas mācību programma. (2019). [skatīts: 16.10.2024]. Pieejams: <https://mape.gov.lv/api/files/484E21C4-207E-4089-AEBD-B2AA48C275BE/download>
26. *Psiholoģijas vārdnīca*. (1999). Rīga: Apgāds Mācību grāmata
27. Purēns, V. (2017). *Kā attīstīt kompetenci*. Rīga: Raka
28. Purmale, R., Uršuļska V., (2016). *Bērna radošuma izpausme valodā*. Grām.: Bērnu valoda Latvijā 21. gadsimtā. 3. daļa. Rīga: Zinātne
29. Račicka, I. (2000). *Iztēle pirmsskolēna kreativitātes saturā*. Radošums: Zinātnisko rakstu krājums, Rīga: PRIVA
30. Randoha, A., Augstkalne, D. (2014). *Pirmsskolas vecuma bērnu intelektuālo spēju sekmēšana rotaļu daudzveidībā*. Daugavpils Universitātes 53.starptautiskās zinātniskās konferences materiāli// Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds „Saule”

31. Robinsons, K. (2013). *Ne tikai ar prātu*. Rīga: Zvaigzne ABC
32. Svence, G. (1999). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC
33. Svence, G. (2020). *Psiholoģija jaunajam skolotājam*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds
34. Travers, M. (2021). *New Research Highlights The Long-Term Benefits Of A Montessori Education*. [skatīts: 24.10.2024]. Pieejams: https://www.forbes.com/sites/traversmark/2021/12/28/new-research-highlights-the-long-term-benefits-of-a-montessori-education/?sh=1c0e3f4c3970&fbclid=IwY2xjawGHZTVleHRuA2F1bQIxMAABHaB5Wfr23F1JCCTN3wiqZfDtayULc8ZdeHQ5zMXL3ZpkT1fEXr1gbfy_Aw_aem_4oy-2DtodA1VUDloB3d6kA
35. Valencia Montessori School. (2023). *How to foster creativity in children through the Montessori Method*. [skatīts: 24.10.2024]. Pieejams: <https://valenciamontessori.org/vms-news/creatividad-en-los-ninos/>
36. Vigule, D. (1998). *K. Deķēns par pirmsskolas bērnu audzināšanu un attīstību*. Rīga: Izdevniecība “Vārti”

GALVOJUMS

Es, Loreta Sokolovska

apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u.c. avoti norādīti literatūras u.c. avotu sarakstā.

Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u.c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autore

_____

(vārds, uzvārds)

_____

Paraksts

Datums: 02.01.2025